

ANONİM ORTAKLIKLARDA YÖNETİM KURULU ÜYELERİNİN TTK 560 UYARINCA UZAMIŞ ZAMANAŞIMINA GÖRE SORUMLU TUTULMASI

Dr. Öğr. Üyesi Alper ÖZBOYACI *

Öz

Anonim ortaklıklarda, yönetim kurulu üyeleri aleyhine açılacak sorumluluk davaları bakımından kademeli zamanaşımı süreleri (iki ve beş yıl) öngörülmüştür. Bununla birlikte, konusu suç teşkil eden fiiller bakımından daha uzun olan ceza dava zamanaşımı dikkate alınmaktadır (TTK 560). Ceza (uzamış) zamanaşımının uygulanması noktasında en çetrefilli konu, hukuk hâkiminin önüne gelen dosyada re'sen suç araştırmasına girişip girişemeyeceği meselesidir. Türk-İsviçre hukukundaki yerleşik kanı, hukuk hâkimine bu ruhsatı verme eğilimi göstermektedir. Buna karşılık, özellikle uyuşmazlığın ceza soruşturmasına veya kovuşturmasına intikal ettiği hallerde, hukuk hâkimleri suç araştırmasına girişmek yerine dosyayı bekletici mesele yapmalı ve cezai takibattan çıkacak sonuca göre uzamış zamanaşımını uygulayıp uygulamayacaklarına karar vermelidir.

Anahtar Kelimeler

Türk Ticaret Kanunu • Anonim Şirket • Yönetim Kurulu • Sorumluluk Davası
• Uzamış Zamanaşımı

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Adalet Meslek Yüksekokulu Bandırma, Türkiye | Asst. Prof., Onyedli Eylül University, Vocational School of Justice, Bandırma, Turkey.

✉ aozboyaci@bandirma.edu.tr • ORCID 0000-0001-8415-8355

📄 **Atıf Şekli** | Cite As: ÖZBOYACI Alper, "Anonim Ortaklıklarda Yönetim Kurulu Üyelerinin TTK 560 Uyarınca Uzamış Zamanaşımına Göre Sorumlu Tutulması", *SÜHFD.*, C. 29, S. 2, 2021, s. 1037-1077.

🔍 **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

THE LIABILITY OF MEMBERS OF THE BOARD OF DIRECTORS IN JOINT STOCK COMPANIES ACCORDING TO EXTENDED TIME LIMIT AS PART OF TURKISH COMMERCIAL CODE 560

Abstract

Gradual time limits (two and five years) are provided for liability cases which against the members of the board of directors in joint stock companies. If the act is penal and the Turkish Criminal Code stipulates a longer period for limitation of suit, this time limit is applied to the action for compensation (TCC 560). The most complicated issue in terms of penal (extended) time limit implementation is whether the civil court judge may begin a crime investigation on the concerned file automatically or not. Overall tendency in Turkish - Swiss law is in the direction of giving this authority to the civil court judge. Especially when a disagreement is submitted to the criminal jurisdiction, civil court judges should enforce preliminary issue rule on the relevant case instead a crime investigation, and upon the result of criminal proceedings, should determine whether the extended time limit will be implemented or not.

Key Words

Turkish Commercial Code • Joint Stock Company • Board of Directors • Liability Case • Extended Time Limit

GİRİŞ

Kanun yapma tekniği bakımından zamanaşımı süreleri, tek tip (monist) ve kısa- uzun zamanaşımı sürelerinin bağlantılı olarak belirlendiği (düalist) süreler olmak üzere iki farklı formülasyon temelinde kurgulanır. İkinci tip kurguda, kısa nitelikte olan zamanaşımı süresi genellikle faili ve zararı öğrenme anından itibaren işlemeye başladığından, nispi veya sübjektif zamanaşımı; uzun nitelikte olan zamanaşımı süresi ise eylemin veya sözleşmenin gerçekleştiği andan itibaren işlemeye başladığından, objektif veya mutlak zamanaşımı süresi olarak adlandırılır. Bu sürelerden birinin geçirilmiş olması, zamanaşımı olgusunun gerçekleşmesi bakımından yeterli olur.

Örneğin, haksız fiilde zamanaşımını düzenleyen 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK)¹ madde 72'de iki ve on yıllık süreler kararlaştırılmak suretiyle düalist teknik benimsenmiştir. Hatta kanun koyucu burada bir adım daha ileri giderek, eylemin aynı zamanda suç teşkil

¹ RG, 04.02.2011/27836.

etmesi durumunda daha uzun nitelikte olan ceza (dava) zamanaşımının dikkate alınacağını belirterek zamanaşımını ölçüğünü üç kademeye çıkarmıştır.

Buna karşılık sözleşmeden doğan sorumlulukta zamanaşımı bahsinde ne düalist teknik benimsenmiş ne de daha uzun nitelikteki ceza zamanaşımına bir atıfta bulunulmuştur. Bunun sonucunda, ister istemez akıllara haksız fiile özgü zamanaşımı kuralının, bünyesinde haksız fiil barındıran sözleşmeye aykırılıklara kıyasen uygulanıp uygulanamayacağı sorusu gelmektedir. Hemen belirtelim ki, sözleşmeden doğan sorumlulukta, haksız fiillerde olduğu gibi öğrenme anını başlangıç noktası alan kısa zamanaşımı süresi ile olayın vuku bulmasını esas alan mutlak zamanaşımı süresinin birlikte ele alınması, teknik açıdan tartışmaya açık bir konudur. Nitekim İsviçre’de, Borçlar Kanunu (OR) 2020 değişikliği sürecinde kaleme alınan tasarıda, sözleşmeden doğan sorumlulukta, tıpkı haksız fiillerde olduğu gibi on yıllık mutlak (uzun) zamanaşımı süresi dışında, borçluyu ve borcun nedenini öğrenme anından itibaren işlemeye başlayan üç yıllık nispi (kısa) zamanaşımı süresi de getirilmek istenmiş; ancak bu irade eleştirilere konu olmuştur. Çünkü mutlak sürenin yanında, öğrenme anından itibaren işlemeye başlayan nispi sürenin dikkate alınması daha çok haksız fiillerin yapısına uygundur. Zira haksız fiillerde zarar gören, faili tanımayabilir veya ortaya çıkan zararı öğrenmesi zaman alabilir. Bu noktada yaşanan belirsizliğin bir an önce giderilmesi ve zarar gören tarafın, zararı öğrendikten sonra hakkını talep edip etmeyeceğinin hızlı bir şekilde açıklığa kavuşturulması, nispi nitelikte bir ikincil sürenin öngörülmesiyle sağlanabilir. Buna karşılık, sözleşmeden doğan sorumlulukta, akit taraflar zaten bellidir ve birbirini tanır. Ayrıca alacaklının hakkını hızlı bir şekilde edinmeye zorlanması da sözleşme hukukunun mahiyetiyle bağdaşmaz².

² Gerçekten de sözleşme ilişkisinde, ilişkinin tarafları ve ortaya çıkan uyuşmazlıklar tüm açıklığıyla ortadadır ve alacaklı, mutlak (uzun) sürenin sonuna kadar sözleşmeden kaynaklanan hakları talep edebilmelidir. HONSELL, Heinrich, “İsviçre Borçlar Kanunu / OR 2020’ye İlişkin Eleştirel Düşünceler” (Çev. Ümmühan Kaya), YBHD 2017, Yıl: 2, S.2, s.196. Öğretide bir görüş, başka bir perspektiften hareketle bu soruya olumlu cevap vermektedir. Buna göre özünde haksız fiil barındıran sözleşmeye aykırılık hallerine, TBK 72 kuralı kıyasen uygulanabilmelidir. Ancak bu kıyaslamada amaçlanan temel nokta, iki ve beş yıllık süreden ziyade, daha uzun olan

Bu ve benzeri eleştiriler nedeniyle 2020 yılında yürürlüğe giren OR 127'de, sözleşmeden doğan sorumlulukta eskiden olduğu gibi yalnızca on yıllık mutlak zamanaşımı süresi öngörülmüştür. Ancak OR 128a ile "sözleşmeye aykırılık" sebebiyle oluşan bedensel zararlardan veya ölümden kaynaklanan maddi ve manevi tazminat taleplerinin, zarar görenin (ilgililerin) zararı öğrenmesinden itibaren üç yıl ve her durumda zarar verici davranışın gerçekleşmesi veya (temadi eden durumlarda temadinin) sona ermesinden itibaren yirmi yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı hüküm altına alınmıştır. Dikkat edilirse, burada üç yıllık kısa zamanaşımı tüm sözleşmeden doğan zararları değil, yalnızca sözleşme ilişkisine dayalı vücut bütünlüğünün bozulmasından kaynaklanan maddi ve manevi zararları kapsamakta; uzun (mutlak) zamanaşımı süresi de OR 127'den farklı olarak yirmi yıla çıkmaktadır³.

ceza dava zamanaşımını haksız fiil temelli sözleşmeye aykırılık hallerine de uygulayabilmektir (PETEK, Hasan, "Sözleşmeden Kaynaklanan Tazminat Taleplerinde Ceza Davası Zamanaşımı", BAUHFD 2017, C.12, S.153-154, s.117).

- ³ Bu yenilik özellikle hekimlerin ve işverenlerin sorumluluğu bakımından önem taşımaktadır. Yeri gelmişken OR 2020 revizyonu ile kanun koyucunun zamanaşımı sürelerini artırmayı hedeflediğini belirtelim. Gerçekten İsviçre'de özellikle asbest kanserojen mineralinin yol açtığı bedensel zararların çok uzun süre -mutlak zamanaşımı süresinden de- sonra etkisini göstermesi, kanun koyucuyu etkileri sonradan gün yüzüne çıkan eylemler konusunda bir çözüm arayışına sevk etmiştir. Uzun süren tartışmalar ve öneriler sonucunda, ister sözleşmenin ihlali sonucu isterse de sözleşme dışında meydana gelmiş olsun, bedensel zararlarda mutlak / uzun zamanaşımı süresi yirmi yıl olarak belirlenmiştir (Revizyon tasarısı dönemindeki tartışmalar ve önerilen teklifler için VERDE, Michel, "Neues Jahrzehnt- neues Verjährungsrecht ", AJP 2020, s.171-172). Bununla birlikte sözleşmeden doğan sorumlulukta OR 127'de on yıllık tek bir mutlak süre belirlenmişken, OR 128a'da sözleşmeye dayalı cismani zararlarda üç ve yirmi yıllık olmak üzere iki kademeli sürenin belirlenmesi, zarar görenlerin aleyhine bir durum yaratmış ve bu öğretilerde eleştiriyen konu olmuştur. Gerçekten de zarar gören, eylemin üzerinden on yıl geçmemesine rağmen, durumu öğrendikten üç yıl geçtikten sonra hakkını aramak istediğinde, OR 128a nedeniyle zamanaşımı engeline takılacaktır (VERDE, s.174). Bunun dışında OR 2020 revizyonuna genel olarak bakıldığında, sürelerin yeknesak bir düzlemde basitleştirilmeye çalışıldığı dikkatlerden kaçmamaktadır. Ancak bu yapılırken temel bir ilkeden de ödün verilmiştir. Zira önceden borcun kaynaklarına göre zamanaşımı süreleri birbirinden bağımsız olarak belirlenmekteyken, revizyondan sonra salt malvarlığına yönelik meydana gelen (cismani olmayan) zararlar (OR 60/I ve 127-128) ile cismani ve ölüm durumunda ortaya çıkan zararlar (OR 60/Ibis ve 128a) kendi aralarında yeknesaklaştırılmıştır (VERDE, s.174-175; KAŞAK, Esra / GANBARİ, Muhammed Kiomers, AHBVÜHFD 2020, C.XXIV, S.1, s.101-102).

Hukukumuzda iki kademeli zamanaşımı formülünü kullanmayı tercih eden bir diğer kural da asıl inceleme konumuz olan ve yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda zamanaşımını düzenleyen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK)⁴ 560 hükmüdür⁵. Bu hüküm de esas itibarıyla sözleşme temeline dayalıdır ve yukarıda yöntem bakımından belirtilen sakıncalar / eleştiriler aynen burada da geçerlidir. Buna karşılık, her ne kadar taraflar (yani ortaklık ve yönetim kurulu üyeleri) arasındaki vekâlet sözleşmesi temelli uyuşmazlıklar açısından iki kademeli zamanaşımı süresinin benimsenmesi yerinde olmasa da, ortaklık alacaklılarının yönetim kurulu üyelerine haksız fiil temelli sorumluluk davası açabilmeleri dikkate alındığında, zamanaşımına yönelik sakınca bakımından optimal bir dengenin kurulduğu söylenebilir. Yine kuralda dikkatleri çeken bir diğer nokta, TBK 72'deki gibi iki kademeli zamanaşımı süresine, suç teşkil eden eylemlere yönelik daha uzun ceza dava zamanaşımı süresinin bir üçüncü kademe olarak eklenmesidir.

Bu genel tespitlerden sonra, çalışmamızda TTK 560'ın ikizi olan TBK 72 kuralından ve bu kurala yönelik öğretilerdeki görüş ve eleştirilerden ziyadesiyle istifade edildiğini vurgulamak gerekir. Bunun yanı sıra TTK 560 kuralı bir bütün olarak değil, yalnızca iki kademeli süreyi aşan ceza dava zamanaşımıyla sınırlı olarak ele alınmıştır. Diğer yandan yasa koyucunun benimsediği yöntemden ötürü kuralın şerhinde, terminoloji birliğini sağlama noktasında bir üslup karmaşası yaşanabilir. Bu karmaşayı en baştan çözmek adına belirtelim ki çalışmada, TTK 560'da zikredilen iki yıllık süre "nispi / kısa zamanaşımı"; beş yıllık süre "mutlak /

⁴ RG, 14.02.2011/27846.

⁵ TTK 560 kuralında zikredilen sürelerin zamanaşımı süresi niteliğinde olması yargıç tarafından re'sen değil de ilgililerin def'isi üzerine dikkate alınması noktasında (PULAŞLI, Hasan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, Ankara 2011, s.1988; ŞENER, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2019, s.429). Burada değinilmesi gereken bir diğer nokta TTK 1521 gereği sorumluluk davalarının basit yargılama usulüne tabi olması ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (RG, 04.02.2011/27836) 317 ve 319 kuraları uyarınca zamanaşımı def'inin mutlaka cevap dilekçesinde ileri sürülmesi gerektiğidir. Gerçi bu andan sonra da def'i ileri sürülebilir; ancak bunun bir sonuç doğurabilmesi için davacının açıkça kabul etmesi gerekir (HMK 141 ve 322/I). (ŞENER, Oruç Hami, Yeni TTK Döneminde Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi, Ankara 2020, s. 170-171).

uzun zamanaşımı” ve nihayet konusu suç teşkil eden eylemler bakımından gündeme gelen ceza dava zamanaşımı da “uzamış zamanaşımı” süresi olarak zikredilmiştir⁶. Ayrıca yukarıda da değindiğimiz gibi TTK 560’da düzenlenen kısa ve uzun zamanaşımı süreleri, asli çalışma konumuzun kapsamı dışında kalmaktadır. Bu hususta sadece önemi nedeniyle, iki yıllık kısa zamanaşımı süresinin, davacının zararı ve zarar veren öğrendiği andan itibaren işlemeye başladığını, zararın bir bütün olarak değil de kısım kısım öğrenildiği hallerde, öğrenilen kısım için bu sürenin işlemeye başlayacağını; uzun zamanaşımı süresinin ise eylemin gerçekleştiği andan itibaren işlemeye başlayacağını belirtmekle yetiniyoruz⁷. Asıl inceleme konumuz olan uzamış zamanaşımı süresi ise kısa ve uzun zamanaşımı süresinin kaçırıldığı hallerde gündeme gelmektedir.

I. YASAL DÜZENLEMENİN VE DÜZENLEMeye KAYNAK TEŞKİL EDEN NORMUN TANITILMASI

Yönetim kurulu üyelerinin hukuki sorumluluğunda zamanaşımı bahsini düzenleyen TTK 560’a göre, sorumlu olanlara karşı tazminat isteme hakkı, davacının zararı ve sorumluyu öğrendiği tarihten itibaren iki ve herhalde zararı doğuran fiilin meydana geldiği tarihten itibaren

⁶ Öğretide bundan başka isimlendirmeler de yapılmaktadır. Örneğin haksız fiil jargonunda kısa zamanaşımı süresi yerine “olağan (normal) süre”, uzun zamanaşımı süresi yerine “azami (üst) süre”, uzamış zamanaşımı süresi yerine “istisnai (olağanüstü) süre” şeklindeki kullanımlar da mevcuttur. (OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, İstanbul 2017, s.72-73; SEROZAN, Rona / ÖZ, Turgut / ACAR, Faruk / GÖKYAYLA, K. Emre / DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat (Çelik, Nazlı Hilal), İstanbul Şerhi- Türk Borçlar Kanunu, İstanbul 2018, s.542, No.18; GÜNTÜLÜ ALKAN, Ayça, “Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı”, BAUHFD 2016, C.11, s.122, 127, 130).

⁷ Ayrıntılı bilgi için ÇAMOĞLU, Ersin, “Anonim Şirket İdare Meclisi Üyelerine Karşı Açılacak Mesuliyet Davalarında Zamanaşımı”, Batider 1965, C.III, s.267-271; TANDOĞAN, Haluk, “Anonim Şirket İdare Meclisi Âzalarına Karşı Açılacak Mesuliyet Davalarının Müruruzamanı Hakkında Bazı Düşünceler”, Batider 1965, C.III, s.122-124; GİRAY, R. Eda / AKTEPE, Sezin, “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı Süreleri”, İstTÜ SBD 2008, S.14, s.143-148; AKDAĞ GÜNEY, Necla, Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul 2016, s.457-460; ERİŞ, Gönen, Açıklamalı- İctihatlı Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, Cilt: III (Madde 452-644), Ankara 2017, s.2859. Haksız fiiller özelinde İNCEOĞLU, M. Murat / BAŞ SÜZEL, Ece / AYTEKİN İNCEOĞLU, Asuman, “Haksız Fiil Zamanaşımı ve Suçsuzluk Karinesiyle İlişkisi”, BAUHFD 2016, C.11, S.145-146, s.158-162.

beş yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Sorumluluk doğuran fiilin aynı zamanda cezayı gerektirmesi durumunda ve fiil 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na (TCK)⁸ göre daha uzun "dava zamanaşımına" tabi bulunuyorsa tazminat davasına da bu zamanaşımı uygulanır⁹. Ceza dava zamanaşımı süresi, TTK'da belirtilen hem kısa zamanaşımı süresi olan iki yıl hem de uzun zamanaşımı süresi olan beş yıl bakımından uygulama alanı bulur¹⁰.

TTK 560'ın kaynağını, 2020 revizyonundan önce yürürlükte olan OR 760 oluşturmaktadır. Anılan kuralda, bizim hukukumuzdaki düzenlemeye benzer şekilde dava cezalandırılabilir bir davranıştan kaynaklanmış ve ceza hukuku bakımından daha uzun zamanaşımı öngörülmüşse, tazminat talepleri bakımından da bu sürenin uygulanacağı belirtilmişti. Ancak 01.01.2020'de yürürlüğe giren değişiklikle birlikte, yönetim kurulu üyesinin zarar verici davranışının aynı zamanda cezalandırılabilir bir tutum olması durumunda, tazminat borcunun en erken ceza dava zamanaşımı süresinin dolmasıyla birlikte zamanaşımına uğrayacağı belirtilmiştir. Dikkat edilirse değişiklikle birlikte, önceden ceza dava zamanaşımı süresinin tazminat zamanaşımı süresinden daha uzun olması yönündeki ifade yön değiştirmiş ve bunun yerine aynı anlama gelecek başka bir ifade kalıbı (frühestens mit Eintritt der strafrechtlichen Verfolgungsverjährung / en erken ceza zamanaşımının gerçekleşmesi ile) tercih edilmiştir¹¹. Yine aynı değişiklik kapsamında, konunun ilk derece ceza mahkemesine intikal etmesi ve mahkûmiyet kararı verilmesi sebebiyle ceza zamanaşımının uygulanmadığı hallerde, tazminat borcunun

⁸ RG, 26.09.2004/25611.

⁹ Kural, TTK 570 uyarınca anonim ortaklıklar dışında, sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık; TTK 644 gereğince limited ortaklık ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (RG, 24.04.1969/13195) madde 98 gereğince kooperatifler bakımından da uygulanır.

¹⁰ BOECKLI, Peter; Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl., Zürich 2009, §18, No.473; STU-DER, Christoph D., Haftpflichtkommentar, Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen (Hrsgbr: FISCHER, Willi / LUTERBACHER, Thierry), Zürich – St. Gallen 2016, Art.760, No.9; VERDE, s.176.

¹¹ Değişiklik gerekçesinden anlaşıldığı üzere, bu tercihle kanun koyucu esasen uzamış zamanaşımının hem kısa hem de uzun süre için uygulanacağını vurgulamak istemiştir. (VERDE, s.176; KAŞAK/GANBARİ, s.98).

mahkûmiyet kararının ilanından itibaren üç yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrayacağı öngörülmüştür¹².

Fiilin cezaı gerektirmesi durumunda dava zamanaşımının uygulanması, Türk hukuku bakımından kaynak İsviçre hukukuna göre daha fazla önem taşımaktadır. Çünkü TTK'dan farklı olarak mehaz yasada taban ve tavan süreler çok daha uzun olacak şekilde formüle edilmiştir. Gerçekten de OR 760/I'de -2020 revizyonundan sonra da- TTK 560'daki iki yıllık kısa (nispi) zamanaşımı yerine beş yıllık; beş yıllık uzun (mutlak) zamanaşımı süresi yerine ise on yıllık süre öngörülmüştür¹³. Türk hukukunda sürelerin bu şekilde mehaza nazaran görece düşük tutulma-

¹² Bu kuralı tam olarak anlayabilmek için İsviçre Ceza Kanunu'nda (StGB) yer alan özel bir düzenlemeden bahsetmek gerekir. StGB 97/III'e göre; *"Zamanaşımı süresi dolmadan önce ilk derece mahkemesi bir karar verirse, zamanaşımı süresi uygulanmaz."* Buna karşılık tazminat davaları açısından bu kural yerine OR 760/II devreye girmekte ve ceza mahkemesi kararı mahkûmiyete yönelik olursa, bu kararın ilanından itibaren üç yıl içinde sorumluluk / tazminat davası açılabilir. Bu nedenle StGB 97/III ile OR 760/II kuralını birlikte yorumlamak gerekir (VERDE, s.177; KAŞAK/GANBARİ, s.99). Ayrıca, OR 2020 revizyonuna kadar, haksız fiiller özelinde hem kısa ve uzun zamanaşımı hem de uzamış zamanaşımının kesilme sebepleri bakımından ağırlıklı görüşçe OR 135 düzenlemesi dikkate alınmaktaydı. Ancak revizyondan sonra, ilk derece ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararı verdiği hallerde, hukuk davalarındaki zamanaşımı süresinin mahkûmiyet kararının ilanından itibaren üç yıl olarak belirlenmiş olması bu algıyı tamamen yıkmış ve artık "uzamış zamanaşımı" bakımından OR 135'te düzenlenen kesme hallerinin dikkate alınmayacağı sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte yeni getirilen üç yıllık sürenin eleştirilecek yönleri de yok değildir. Gerçekten de hükme bakıldığında, üç yıllık sürenin işlemeye başladığı an ilk derece ceza mahkemesinin mahkûmiyet kararını ilan ettiği (Eröffnung des Strafurteils) tarihtir. Mahkûmiyet kararının verildiği tarih ile ilan edildiği tarih arasında belli bir süre geçmesi durumunda, bu ara dönemdeki hukuki durum muğlaklığa terk edilmiştir (VERDE, s.177-178).

¹³ İsviçre öğretisinde ağırlıklı olarak gerek kısa gerekse uzun zamanaşımı süresinin doğrudan ve dolaylı zararlar bakımından geçerli olduğu, bu bakımından zarar türleri arasında herhangi bir ayırım yapılamayacağı kabul edilmektedir (STUDER, Art.760, No.1; BINDER, Andreas / ROBERTO, Vito, CHK- Handkommentar zum Schweizerischer Privatrecht, 3. Aufl., Zürich 2016, Art.760, No.2). Buna karşılık, anonim ortaklığa ilişkin yükümlülüklerin ihlalinden kaynaklanan doğrudan zararlar bakımından OR 760; diğer zararlar bakımından ise genel hüküm niteliğinde olan OR 60 kuralının uygulanacağı şeklinde alternatif bir görüş de savunulmuştur (STUDER, Art.760, No.1). Bu son görüş doğrultusunda, OR 60'da nispi nitelikte olan kısa zamanaşımı süresinin, OR 760'dan farklı olarak beş değil, üç yıl olarak düzenlendiğinin altını çizmek gerekir. (Bu yönde BINDER/ROBERTO, Art.760, No.1).

sı, ticari sürat gerekçesine bağlanmış ve bu tutum haklı olarak eleştiriye konu olmuştur¹⁴.

II. DÜZENLEMENİN AMACI

Kanun koyucunun TTK 560 düzenlemesi ile adil bir sonucu amaçladığı söylenebilir. Gerçekten de bir kimsenin ceza alabileceği bir fiilden sorumluluğunun devam etmesine karşın, bu fiil sonucu ortaya çıkan tazminat taleplerinden zamanaşımı nedeniyle sorumlu tutulamaması, adalet düşüncesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca, aynı fiilden dolayı muhtemelen daha ağır sonuçları olan ceza yaptırımıyla karşı karşıya kalan bir kimsenin, tazminat talebinden zamanaşımı nedeniyle kurtulmasını izah edebilmek oldukça güçtür¹⁵. Örneğin, güveni kötüye kullanma suçunu işleyen bir yönetim kurulu üyesinin bir taraftan ceza mahkemesinde hapis cezasına çarptırılma ihtimalinin bulunması, diğer taraftan hukuk mahkemesinde zamanaşımı nedeniyle tazminat talebinden kurtulması, adil bir sonuç olarak görülemez.

¹⁴ AKDAĞ GÜNEY, s.463-464. Yazara göre sorumluluk davalarında zamanaşımı süresinin kısa tutulması, ticari işlemlere sürat kazandırmamakta, yalnızca sorumluların daha kısa sürede sorumluluktan kurtulmalarını sağlamaktadır. TANDOĞAN da uygulamadaki tecrübelerine binaen özellikle beş yıllık uzun zamanaşımı süresinin kifayetsizliğinden dem vurmıştır. Zira yönetim kurulu bazen üyelerinin sorumluluğunu doğurabilecek kararlar almakta ve buna ilişkin zarar verici neticeler çoğu zaman beş yıllık süre geçtikten sonra gün yüzüne çıkmaktadır (Batider 1965, C.III, s.123).

¹⁵ ERDEM, Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, İstanbul 2010, s.137; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.77; KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2015, s.502; DÄPPEN, Robert K, Basler Kommentar Zum Schweizerischen Privat-recht, Obligationenrecht I, Art. 1-529, 5. Aufl, Basel 2011, Art.60, No.11; BREHM, Roland, Das Obligationenrecht (Berner Kommentar), Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR, 4. Aufl., Bern 2013. Art.60, No.67; MUELLER, Christoph, CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, Zürich 2012, Art.60, No.26; KELLER/SCHOEBI, s.143; benzer olarak von BUEREN, Bruno; Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Zürich 1964, s.426. Haksız fiiller özelinde PETEK, s.109-110; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.210. Aksi yönde İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.173. Bu son yazarlara göre, ceza dava zamanaşımı ile haksız fiil dava zamanaşımı sürelerinin getirilme amaçları ve bu sürelerle korunan hukuki yararlar birbirinden farklıdır. Bu nedenle, bir kimsenin cezai açıdan yaptırıma tabi tutulması, buna karşılık aynı eylemin sonucu ortaya çıkan tazminat borcunun zamanaşımına uğraması, hukuk güvenliğini zedelemeyen veya adaletsiz bir sonuç olarak kabul edilemez.

Diğer taraftan, işlediği suçla şirkete zarar veren yönetim kurulu üyesiyle ilgili hukuki sorumluluk prosedürünü işletme yetkisi bulunan başta şirket olmak üzere ortaklar ile alacaklıların, ceza mahkemesi kararını beklemelerini oldukça doğal karşılamak gerekir. Çünkü ceza yargılamasında elde edilecek delillerle zararın ispatı çok daha kolay olabilecektir¹⁶. Kaldı ki hükmün esasından, hukuk hâkiminin de ceza soruşturmasının / yargısının kararını beklemesi ve o doğrultuda hareket etmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Ayrıca hukuki zamanaşımı süresini, ceza davası zamanaşımı süresine kelepçeleyen TTK 560 kuralının amacından hareketle dar yorumlanması gerektiği ortadadır. Yukarıda da belirtildiği gibi hükmün amacı, ceza alma potansiyeli olan ve bu konuda aleyhinde sabit bir karar bulunan kişiyi, zamanaşımı süresi dolmuş olsa bile tazminat yükümlülüğü açısından evleviyetle sorumlu tutmak ve böylelikle adaleti tesis etmektir. Yoksa kanımızca kanun koyucu, suç teşkil etme ihtimali bulunan her durumda hukuk hâkimini suç incelemesi yapmaya ve bu bağlamda uzamış zamanaşımı süresini dikkate alıp almama konusunda bir karar vermeye zorlamamaktadır. Kuralla hukuk hâkimine biçilen asıl rol, aynı eylemle ilgili olarak ceza soruşturma veya kovuşturmasının bulunduğu hallerde zamanaşımı süresinin netleşmesi bakımından durumu bekletici mesele yapması; bekletici mesele yapmaya yönelik bir girişim mevcut değilse -özellikle şikâyete bağlı suçlarda girişimin yapıp yapılmamasına göre bir tutum takınmasıdır.

III. UZAMIŞ ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN UYGULANMASININ ŞARTLARI

A. Fiilin Hapis ve / veya Adli Para Cezası ya da Güvenlik Tedbiri Yaptırımını Gerektirmesi

Uzamış zamanaşımının uygulanmasının ilk şartı, fiilin “ceza” veya -her ne kadar kuralda sadece “ceza” ifadesi geçse de- “güvenlik tedbirini” gerektirmesidir. Burada dikkat edilmesi gereken temel nokta, ortada suç teşkil eden bir eylemin bulunmasıdır¹⁷. Dolayısıyla sanığın suç işlediği sabit olmakla birlikte, olayda hukuka uygunluk sebeplerin-

¹⁶ KELLER/SCHOEBI, s.143.

¹⁷ KILIÇOĞLU, s.503; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.211.

den biri bulunuyorsa, artık cezalandırılabilir bir suçtan bahsedilemeyecek ve uzamış zamanaşımı süresi uygulanamayacaktır.

Fiilin ceza hukuku anlamında yaptırma tabi olması, sadece TCK'da öngörülen bir suçun işlendiği anlamına gelmez. Diğer kanunlarda öngörülen ve cezai yaptırma bağlanmış olan suçlar bakımından da aynı esas geçerlidir¹⁸. Örneğin, TTK 62, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu¹⁹ 150 vd. hükümlerinde öngörülen fiilleri işleyen yönetim kurulu üyeleri bakımından da TCK'da öngörülen dava zamanaşımı süresi uygulama alanı bulur. Uzamış zamanaşımının gündeme gelebilmesi için yönetim kurulu üyesi tarafından işlenen fiilin suç teşkil etmesi noktasında aranan sübjektif ve objektif şartların yerine gelmiş olması gerekir²⁰. Üyenin yapmış olduğu işlem veya eylemin yalnızca hukuki sorumluluğu doğurması, buna karşılık herhangi bir suç teşkil etmemesi, uzamış sürenin uygulanmasını engeller²¹.

Ayrıca belirtelim ki, hükümde belirtilen ceza ile kastedilen, hapis cezası ve/veya adli para cezasıdır. Zaten TCK 66'daki dava zamanaşımı süreleri, hapis cezaları ve adli para cezaları dikkate alınarak düzenlenmiştir. Bu nedenle yönetim kurulu üyelerinin idari para cezasına çarptırıldığı hallerde, uzamış zamanaşımının uygulanması mümkün değildir.

Yönetim kurulu üyesi ile ortaklık arasındaki hukuki ilişki süreklilik arz ettiğinden, üyenin görev yaptığı dönemde sorumluluğunu doğuran eylemlerin bir kısmı idari para cezası, diğer bir kısmı hapis veya adli para cezası yaptırımına tabi olabilir. Bu durumda, uzamış zamanaşımını yalnızca hapis veya adli para cezası teşkil eden eylemlerle sınırlı şekilde uygulamak gerekir. Dolayısıyla idari para cezaları söz konusu olduğunda ana kurala dönülmeli, yani iki ve beş yıllık zamanaşımı süresi uygulanmalıdır.

¹⁸ KARAHASAN, Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku: Sözleşmeden Doğan Sorumluluk, İstanbul 2003, s.603; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.77; NARTER, Sami, "Haksız Fiillerde Zamanaşımı ve Bedensel Zararlarda Zamanaşımın Başlangıcı Sorunu", THD 2015, C.10, S.109, s.26; İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.175.

¹⁹ RG, 01.11.2005/25983 (Mük.)

²⁰ DÄPPEN, Art.60, No.11; RIHM, Thomas / KÄNZIG, David, Orell Füssli Kommentar- OFK (Hrsgbr: WIBMER, Jeannette K.), 1. Aufl, Zurich 2016, Art.760, No.18; MUELLER, Art.60, No.29.

²¹ STUDER, Art.760, No.34.

Bu bahiste son olarak güvenlik tedbirleriyle olan bağlantıyı da kurmak gerekir. En başta belirttiğimiz gibi güvenlik tedbirleri, uzamış zamanaşımı uygulamasından muaf değildir. Zira bu tedbirlerin uygulanabilmesi için öncelikle sanığın eyleminin suç olduğunun tespiti gerekir²². Ancak belirtelim ki çoğu zaman güvenlik tedbirleri, ceza yaptırımına refakat ederek onunla mündemiç hale gelmektedir. En basitinden, yönetim kurulu üyesinin cezalandırılmasına hükmeden hâkimin, güvenlik tedbiri mahiyetinde ayrıca kendisini yönetim kurulu üyeliğinden de yoksun bırakması gerekir (TCK 53/I-d). Pratikte de en çok bu örnekte olduğu gibi, “belli hakları kullanmaktan yoksun bırakma” tedbiri uygulanmaktadır.

B. Ceza Yaptırımını Gerektiren Fiil ile Zarar Arasında İlliyet Bağının Olması

Anonim ortaklıkta yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğundan söz edilebilmesi için öncelikli şart, ortaklığın zarara uğramasıdır. Yönetim kurulu üyesinin cezayı gerektiren işlem veya eylemi nedeniyle zarar oluşmadığı sürece, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu gündeme gelmez²³. Bir diğer ifadeyle, yönetim kurulu üyesi tarafından ihlal edilen ceza normu; şirketin, ortakların ve alacaklıların malvarlığını koruyucu nitelikte değilse, uzamış zamanaşımı süresi dikkate alınmaz.

Teorik olarak durum böyle olsa da yönetim kurulu üyelerinin ceza gerektiren eylemleri nedeniyle çoğu zaman ortaklık zarar görürken; istisnai bazı hallerde, ortaklık herhangi bir mali zarara uğramaz. Bu ihtimalde yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğundan da söz edilemez. Örneğin TTK 55/1-e’de bir tür haksız rekabet hali olarak “iş koşullarına uymama” durumu düzenlenmiştir. Yine TTK 63 uyarınca, tüzel kişilerin haksız rekabette bulunması durumunda, cezai yaptırım tüzel kişi adına hareket eden veya etmesi gereken organ üyeleri veya ortaklar hakkında uygulanır. Bununla birlikte, iş koşullarına uymama ihtimalinde, eylemi gerçekleştiren üyeler cezai yaptırımla karşı karşıya kalsa dahi, bu eylemin sonucunda ortaklık genellikle daha fazla kazanç elde eder. Bir diğer

²² İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.186.

²³ Aynı yönde MUELLER, Art.60, No.39; İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.175.

ifadeyle, cezayı gerektiren eylem ortaklığa zarar değil, aksine fayda sağlar ve bu nedenle uzamış zamanaşımının uygulanması mümkün olmaz²⁴.

C. Ceza Yaptırımı Gerektiren Fiilin Türk Ceza Kanunu'na Göre Daha Uzun Dava Zamanaşımına Tabi Olması

Kanunlarda suç olarak kabul edilen bir fiilin işlenmesinden veya hükmün kesinleşmesinden itibaren belli bir sürenin geçmesi, devletin ceza ve infaz ilişkilerini devam ettirmesindeki sosyal yararın ortadan kalkmasına neden olur. Bu şekilde devletin cezalandırma yetkilerinin ortadan kalkmasına zamanaşımı denilir. Devlet ile sanık arasındaki ceza ilişkisini düşürene dava zamanaşımı; devlet ile hükümlü arasındaki infaz ilişkisini düşüreneyse ceza zamanaşımı denilir²⁵.

TTK 560'da açıkça dava zamanaşımından söz edilmiştir²⁶. Suçun işlenmesinden sonra belli bir süre geçtikten sonra devletin cezalandırma yetkisini ortadan kaldıran süreye dava zamanaşımı süresi denilmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, devletin cezalandırma yetkisi devam ettiği sürece, failin neden olduğu hukuki zararlardan (tazminat borcundan) da sorumlu olması gerekir.

TCK 66'da, fail tarafından işlenen suçun ağırlığına göre değişen dava zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Bu çerçevede ağırlaştırılmış müebbet cezasını gerektiren suçlardaki otuz yıl en yüksek dava zamanaşımı süresi olarak karşımıza çıkmaktadır. Beş yıldan fazla olmamak üzere

²⁴ Benzer olarak BUERGI, Wolfard / NORDMANN-ZIMMERMANN, Ursula, Das Obligationenrecht (Zürcher Kommentar), 5. Teil: Die Aktiengesellschaft und Kommanditaktiengesellschaft, B. 3, Art. 739-771, Zürich 1979., Art.760, No.20.

²⁵ YENERER ÇAKMUT, Özlem, "Türk Borçlar Kanunu m. 72 ve m. 74 Bakımından Ceza Hukukunda Ceza Sorumluluğunun Esası ve Dava Zamanaşımı Kavramlarına Kısa Bir Bakış", Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, C.II, İstanbul 2012, s.31.

²⁶ Yine haksız rekabeti düzenleyen TTK 60 kuralında kanun koyucu açıkça dava zamanaşımını referans olarak almıştır. Haksız fiile ilişkin TBK 72'de ise sadece "ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiil" ifadesi geçmektedir. Her ne kadar kuralda "dava zamanaşımı" ifadesi açıkça geçmiyor olsa da bunun dava zamanaşımı olarak anlaşılması gerektiği ortadadır [Bkz. ve karş. TANDOĞAN, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku, İstanbul 2010, s.360; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.214; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.548, No.41. OR 2020 revizyonu açısından KAŞAK/GANBARİ, s.98, dn. 17. Ortaklıklar hukuku bağlamında ŞENER, Ortaklıklar, s.429].

re hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar bakımından öngörülen sekiz yıllık süre ise en kısa dava zamanaşımı süresidir. Bunun sonucu olarak bir fiil kanunlarda suç olarak tanımlanıyorsa, bu suç bakımından öngörülen asgari zamanaşımı süresi sekiz yıl olacaktır. Yeri gelmişken, dava zamanaşımı süresinin belirlenmesi noktasında, suça ilişkin cezanın üst sınırının dikkate alındığını vurgulamak gerekir. Diğer bir deyişle, mahkemenin dosya kapsamında verdiği somut ceza dikkate alınarak zamanaşımı süresi belirlenmez²⁷.

Netice itibariyle, halihazırda TCK'da öngörülen en kısa dava zamanaşımı süresi sekiz yıldır. Bu süre, TTK 560'deki iki yıllık kısa zamanaşımı ile beş yıllık uzun zamanaşımı süresinden daha uzundur. Bu kapsamda yönetim kurulu üyelerinin zarar verici eyleminin suç teşkil ettiği hallerde, diğer şartların da mevcut olması durumunda "uzamış zamanaşımı" süresini dikkate almak gerekecektir²⁸. Ancak uzamış zamanaşımı süresinin tespiti bakımından yalnızca TCK'da düzenlenen süreler referans olarak alınmaz. TCK dışında cezai müeyyide getiren başkaca kanunlarda da zamanaşımı kararlaştırılmış olabilir. Anılan düzenlemelerde daha uzun zamanaşımı öngörülmüşse artık buradaki süreleri dikkate almak gerekir²⁹. Şu hâlde, suç teşkil eden fiilin zamanaşımı

²⁷ RIHM/KÄNZIG, Art.760, No.18; PETEK, s.123, özellikle dn.33; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.212; YENERER ÇAKMUT, s.31-32.

²⁸ Önemi sebebiyle tekrar vurgulamak gerekirse, yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bakımından geçerli olan sekiz yıllık uzamış zamanaşımı süresi, TTK 560'daki kısa ve uzun zamanaşımı sürelerinin yerini alır. Diğer bir deyimle, sadece uzun süre değil, kısa / nispi süre de bu uzamadan etkilenir. Buna göre zarar gören zarar verici eylemin gerçekleştiği andan itibaren sekiz yıl içinde tazminat davası açabilir. Buna karşılık sekiz yıllık süre geçtikten sonra, eylemin cezalandırılabilirliği ortadan kalkacağından, genel kurala dönülür, yani TTK 560 kuralı dikkate alınır [Haksız fiiller özelinde KILIÇOĞLU, s.504; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.212-213; GÜNTÜLÜ ALKAN, s.131; VON TUHR, Andreas, Borçlar Hukuku 1-2, Ankara 1983 (Çev. Cevat EDEGE), s.387-388; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.77; YAVUZ, Nihat, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Cilt 1, Madde 1-338, Ankara 2013, s.567; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.552, No.47].

²⁹ TANDOĞAN, s.362; PETEK, s.123; KILIÇOĞLU, s.505; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.214; GÜNTÜLÜ ALKAN, s.130, dn. 60; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.548, No.42.

süresi iki ve beş yıllık sürelerden daha kısa düzenlenmişse, artık uzamış zamanaşımı süresine ilişkin kural dikkate alınmamalıdır³⁰.

Son olarak belirtelim ki, uzamış zamanaşımı süresinin uygulanması noktasında, 5237 sayılı TCK'nın 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe girdiği dikkatlerden kaçmamalıdır. Dolayısıyla bu tarihten önce işlenen suçlar bakımından sanığın / zarar verenin lehine olan mülga 765 sayılı TCK'daki dava zamanaşımı süreleri dikkate alınmalıdır³¹.

D. Uzamış Zamanaşımı Süresinin Uygulanmasının Mahkûmiyet Kararına Bağlı Olması

Uzamış zamanaşımının şartları bakımından en çetrefilli konu, hukuk hâkiminin önüne gelen dosyada re'sen eylemin suç teşkil edip etmediğini araştırıp araştırmayacağı meselesidir. Özellikle yönetim kurulu üyesinin eyleminin aynı zamanda suç teşkil ettiği, fakat şüphelinin hiçbir şekilde cezai soruşturmaya (veya sanık sıfatıyla kovuşturmaya) tabi tutulmadığı hallerde bu mesele daha da önem kazanır.

Türk ve İsviçre hukukunda haksız filler özelinde kabul edilen ağırlık görüşe bakıldığında, uzamış zamanaşımının uygulanabilmesi için ceza soruşturması açılması veya ceza mahkemesince bir karar verilmesinin şart olmadığı görülür³². Hatta şikâyete bağlı bir suç varsa şikâyette bulunulması şartı da aranmamaktadır³³. Bu gibi hallerde objektif ve sübjektif unsurlarıyla birlikte suç teşkil eden ve cezalandırılabilir nitelikte

³⁰ AKDAĞ GÜNEY, s.461.

³¹ Örneğin beş yıl ve daha düşük hapis cezası gerektiren suçlar bakımından mülga 765 sayılı TCK 102'de dava zamanaşımı süresi beş yıl iken; 5237 sayılı TCK 66'da bu süre bilindiği gibi sekiz yıldır. 765 sayılı TCK döneminde işlenen suçların hukuk davalarına olan yansımalarında, uzamış zamanaşımı süresi olarak beş yıllık süreyi dikkate almak gerekir. Yargıtay da bir kararında (11.HD, 12.06.2013, E. 2012/13297, K. 2013/12247), bu sonuca ulaşmıştır (Karar için bkz. ERİŞ, C.III, s.2860-2861).

³² TANDOĞAN, s.362; NARTER, s.26; KILIÇOĞLU, s.503; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.211-212; YENERER ÇAKMUT, s.35; GÜNTÜLÜ ALKAN, s.131; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.78; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.548-549, No.42; YAVUZ, s.567. Sözleşmeden doğan sorumluluk bakımından PETEK, s.120.

³³ TANDOĞAN, s.364; KILIÇOĞLU, s.509; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s. 217; YENERER ÇAKMUT, Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, C.II, s.35; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.549, No.42. Son yazara göre, şikâyette bulunulmuş ve şikâyetten dönülmüş olsa bile sonuç yine değişmez.

olan eylemin gerçekleşmiş olması tek başına yeterlidir. Hukuk hâkimi, - bilhassa cezai takibatın söz konusu olmadığı hallerde- ön sorun olarak suçun unsurlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini ceza hukuku kurallarına göre re'sen incelemek durumundadır³⁴.

Ortaklıklar hukuku özelinde ise ÇAMOĞLU, uzamış zamanaşımı süresinin sorumluluk davalarına teşmilini, fail hakkında ceza davası açılması³⁵, hatta bir adım daha ileri giderek bu davanın kesinleşmesi şartına bağlamaktadır³⁶.

Meseleyi haksız fiiller özelinde inceleyen İNCEOĞLU / BAŞ SÜZEL / AYTEKİN İNCEOĞLU da, uzamış zamanaşımı için ceza mahkemesi kararının kesinleşmesini aramaktadır. Ayrıca yazarlara göre, ceza hâkiminin mahkûmiyet kararı olmaksızın hukuk hâkiminin eylemi ön sorun olarak incelemesi masumiyet karinesine aykırılık teşkil edecektir. Gerek Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun gerekse de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarında belirttiği üzere, bu karine sadece ceza hâkimi önünde değil, tüm resmi makamlar düzeyinde uygulama alanı bulur. Bu nedenle uzamış zamanaşımı, ancak fiilin suç teşkil ettiği ceza yargılamasında kesin hükümle sabit olduğu takdirde dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla hukuk hâkimi, fiil ceza soruşturmasına / kovuşturmasına intikal etmişse, buradaki sonuç kesinleşene kadar; intikal etmemişse, ceza takibine konu olup kesinleşene kadar önündeki dosyayı bekletici mesele yapmalıdır³⁷.

Kanaatimizce de hukuk hâkiminden eylemin aynı zamanda suç teşkil edip etmediğini ön sorun olarak incelemesi beklenemez. Tazminat hukuku ile ceza hukuku arasındaki keskin usûli ve esasi farklılıklar bu

³⁴ STUDER, Art.760, No.34; TANDOĞAN, s.362; KELLER / SCHÖBİ, s.143; KILIÇOĞLU, s.503; YAVUZ, s.567; YENERER ÇAKMUT, s.35; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.549, No.42.

Yargıtay da yerleşik kararlarında bu görüşü kabul etmektedir. Nispeten yeni tarihli bir kararı için bkz. 4. HD, 16.09.2019, E. 2019/2088, K. 2019/3927 (Kazancı, 29.07.2020).

³⁵ ÇAMOĞLU, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul 2017, s.248. Aynı yönde GİRAY/AKTEPE, s.149.

³⁶ ÇAMOĞLU, s.248; POROY, Reha/TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul 2014, s.406, No.613.

³⁷ İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.178, 181.

beklentiyi boşa çıkarmaya yetecek ölçüdedir. Kaldı ki, medeni usûl hukuku ilkelerine (tasarruf ilkesi, taraflarca yerine getirilme ilkesi, teksif ilkesi, hâkimin delilleri değerlendirmesi vs.) aşına olan hukuk hâkiminin, ceza usûl hukuku ilkelerinin (re'sen harekete geçme, re'sen araştırma ilkesi, delillerin serbestliği ilkesi, maddi gerçeğin araştırılması ilkesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, vs.) içerdiği farklılıklar nedeniyle hata yapma ihtimali oldukça yüksek olacaktır⁽³⁸⁾⁽³⁹⁾. Diğer taraftan hukuk hâkiminin, borcun kaynaklarından tamamen farklı esaslar içeren suç teorisinin temel ilkelerini somut olaya layıkıyla -hak kayıplarına yol açmadan- uygulaması beklenemez. Böyle bir beklentinin dikte edilmesi, nihai olarak hukuk hâkimlerini varsayım dayalı bir suç incelemesi yapmaya sevk eder ve tazminat talepleri bu varsayım üzerine kurulur. İnşai bir kararın bu şekilde varsayım dayanası şüphesiz adil olmayan sonuçlar doğurabilir⁴⁰.

³⁸ İlkeler konusunda ayrıntılı bilgi için ERDÖNMEZ, Güray, Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, İstanbul 2017, s.781 vd., özellikle s.784, 796. Hukuk usulü ile ceza muhakemesi usulü hukukunun birçok noktada ve özellikle delillerin takdiri noktasında farklılık arz etmesi noktasında KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.192-193. Benzer yöndeki kaygılar için POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU (ÇAMOĞLU), s.406, No.613.

³⁹ İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL /AYTEKİN İNCEOĞLU'nun da haklı olarak vurguladığı gibi: "Hukuk mahkemesinde hâkimin maddi gerçeği araştırması, delillerin vasıtasızlığı, delillerin serbestliği, şüpheden sanığın yararlanması gibi ilkeler geçerli olmadığından, suçluluğun tespitinin hukuk mahkemesi tarafından yapılması kabul edilemez" (s.178).

⁴⁰ Yargıtay haksız fiiller özelinde almış olduğu bir kararda, hukuk hâkimlerini bu şekilde varsayımsal bir kurguya zorlamıştır. Bu karar şöyledir (4. HD, 05.06.2017, E. 2017/713, K. 2017/3644): "... Mahkemece, davacının, davaya konu evin 14 Mart 2011 tarihinde yıkıldığını gördüğü, zararın ödetilmesine dair davanın ise 10/09/2014 tarihinde açıldığı, zarar gören davacının, haksız eylem ve faili öğrendiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde dava açmadığı gerekçesiyle davanın zamanaşımı sebebiyle reddine karar verilmiştir. Olay tarihinde yürürlükte bulunan 818 Sayılı Borçlar Kanunu'nun 60/2. maddesinde (6098 Sayılı TBK m.72), haksız fiil sebebiyle tazminat davasının zararın ve sorumlunun öğrenildiği tarihten itibaren bir yıl, her halde zararı doğuran olayın gerçekleşmesinden itibaren on yıllık sürede zaman aşımına uğrayacağı düzenlenmiştir. Ancak haksız fiil aynı zamanda suç teşkil eden bir eylem ise ve Ceza Kanunu'nda daha uzun zamanaşımı süresi öngörülmüşse, haksız fiil sorumluluğunda da bu (uzamış) ceza dava zamanaşımı süreleri uygulanacaktır. Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davacının evini davalının yıktığı iddiasıyla tazminat isteminde bulunduğu anlaşılmaktadır. Eylemin sübutu halinde olay tarihinde yürürlükte bulunan 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 151. maddesinde düzenlenen mala zarar verme suçunu oluşturabileceği anlaşılmakta olup, uygulanacak ceza dava zamanaşımı süresi, aynı Kanun'un 66/e maddesi uyarınca sekiz yıldır. Eldeki davada, kabule göre dava-

Sonuç olarak, uzamış sürenin uygulanmasında, hukuk hâkiminin araştırdığı konu, özel hukuk alanına giren bir inceleme konusu değildir. Diğer taraftan ağırlıklı görüşe bakıldığında, hukuk hâkiminin eylemin suç teşkil edip etmediğini yorumlaması, dolayısıyla ceza hâkimi rolüne soyunması gerekmektedir. Ancak kanımızca hâkimin bu role soyunmak yerine konu eğer ceza soruşturması veya kovuşturmasına intikal etmiş ise bekletici mesele yapması daha isabetli olur.

IV. SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA AŞAMASINDA ALINAN KARARLARIN UZAMIŞ ZAMANAŞIMI SÜRESİNE ETKİSİ

1. Beraat Kararının Etkisi

Yönetim kurulu üyesinin yapmış olduğu işlem veya eylem aynı zamanda ceza yargılamasına konu olmuşsa hukuk hâkimi, ceza hâkiminin yaptığı analiz ve verdiği kararlarla büyük ölçüde bağlı olacaktır⁴¹. Bu bağlamda, hukuk hâkiminin, ceza hukuku ile ilişkisini düzenleyen TBK 74 kuralına değinmek gerekir. Kuralın, belli hususlarla sınırlı olmak ve menfi bir üslup kullanmak suretiyle kaleme alındığı görülmektedir. Buna göre hâkim, zarar verenin “kusurunun” olup olmadığı ve “ayırt etme gücünün” bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen “beraat” kararıyla da bağlı değildir. Hükmün ikinci fıkrası uyarınca, ceza hâkiminin “kusurun değerlendirilmesine” ve “zararın belirlenmesine” ilişkin kararları da hukuk hâkimi için bağlayıcı nitelik taşımaz.

cının fiil ve faili öğrenme tarihi 14 Mart 2011, davanın açılma tarihi ise 10/09/2014 günü olup ceza zamanaşımı süresi henüz dolmamıştır. Şu halde; açıklanan yönler gözetilerek, uyumsuzluğun esaslı incelenip varılacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, davanın zamanaşımı sebebiyle reddine karar verilmiş olması usul ve yasaya uygun düşmediğinden kararın bozulması gerekmiştir.” (Kazancı, 30.07.2020).

⁴¹ Nitekim von TUHR/ PETER'e göre, ceza hâkiminin kanunun uygulanması ve yorumlanmasına ilişkin esasları hukuk hâkimi için bağlayıcıdır (von TUHR Andreas / PETER Hans, Allgemeiner Teil des Schweize-rischen Obligationenrechts, Bd. I, 3. Aufl., Zürich 1979, s.439-440). Aynı yönde STUDER, Art.760, No.35; PETEK, s.134-135.

Beraat kararları özelinde hukuki durumu değerlendirmek gerekirse, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)⁴² madde 223/II'e dikkatleri çekmek ve beş farklı ihtimalde beraat kararı verilebileceği üzerinde durmak gerekir. Hükme göre;

“Beraat kararı;

- a) Yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması,*
- b) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması,*
- c) Yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması,*
- d) Yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması,*

e) Yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması,

Hallerinde verilir”.

Buna karşılık dikkat edilirse TBK 74'te, beraat kararı bakımından herhangi bir ayırım yapılmadan, hukuk hâkiminin bu kararla bağlı olmadığı belirtilmiştir. Bu bağlamda, beraat kararlarının hukuk hâkimleri açısından tek düze nitelikte bir etki doğurduğu ve kendilerinin bunlarla hiçbir şekilde bağlı olmadığı şeklinde bir algı ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan beraat kararlarını beş farklı olasılık temeline dayandıran CMK 223'ün, TBK 74'teki genellemeyi keskin bir şekilde muğlaklaştırdığı da ortadadır. Bu nedenle ilk etapta bu belirsizliğin giderilmesi gerekir.

Konuyla ilgili öğretideki görüşler incelendiğinde, hukuk hâkiminin bu husustaki bağımsızlığı sorgulanırken, beraat kararının gerekçesinin de dikkate alındığı gözlenmektedir⁴³. Buna göre, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararı, fiilin kanunda suç olarak tanımlanmadığı veya nedensellik bağının olmadığı gerekçesine dayanıyorsa, verilen bu beraat kararı “hukuka aykırılık” kıstası bakımından hukuk hâkimini bağlamayacaktır. Zira fiil, ceza hukuku bakımından herhangi bir suç tipine girmemekle birlikte, tazminat hukuku anlamında hukuka aykırı olabilir. Yine tazminat konusundaki nedensellik bağı, ceza verilmesi için

⁴² RG, 04.12.2014/25673.

⁴³ KILIÇOĞLU, s.510-511; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.198, 218; DOĞANAY, İsmail, “Hukuk Hâkimi, Ceza Mahkemesinin Hangi Nevi Kararı ile Bağlıdır?”, Yargıtay Dergisi 1975, C.I, S.2, s.23-24, 28-29.

aranan nedensellik bağından farklı olabilir. Aynı sonucu, ceza hâkiminin delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı vermesi durumunda da kabul etmek gerekir⁴⁴. Çünkü ceza yargılamasında şüpheden yararlanan sanığın, hukuk yargılamasındaki usulde bu şüpheden yararlanmaya devam etmesi beklenemez. Bu açıdan delillerin belirlenip değerlendirilmesi noktasında, özel hukuka ilişkin prensiplerin dikkate alınması gerekir.

Ancak beraat kararı, fiilin sanık tarafından işlenmediği gerekçesine dayanıyorsa, artık hukuk hâkiminin beraat kararıyla bağlı olduğunu kabul etmek gerekir⁴⁵. Çünkü bu gerekçe bizi, özel hukuk anlamında davalının hukuka aykırı bir eyleminin bulunmadığı sonucuna da götürür.

Ceza hâkiminin verdiği beraat kararının, konumuz olan uzamış zamanaşımı süresine etkisini ise ayrıca ele almak gerekir. Zira TBK 74 kuralı yalnızca, hukuk hâkiminin beraata rağmen davayı esastan inceleyip tazminata hükmedebileceğini belirtir⁴⁶. Yoksa her iki kuralla, beraat kararından sonra zamanaşımının belirlenmesi noktasında hukuk hâkiminin bağımsızlığını sürdürmesi ve eylemin suç teşkil edip etmediğini ayrıca incelemesi amaçlanmamaktadır. Dolayısıyla TBK 74 bir tarafa bırakıldığında, hangi sebeple beraat kararı alınmış olursa olsun, hukuk hâkiminin bu kararla bağlı olması ve elindeki uyumsuzluğa uzamış zamanaşımı süresini değil, TTK 560'daki iki ve beş yıllık (kısa ve uzun) süreleri uygulaması gerekir⁴⁷. Ancak bu ihtimalde kısa zamanaşımı süresini, beraat kararının tefhiminden itibaren işletmek gerekir⁴⁸.

⁴⁴ KAPANCI, Berk, "Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi", İnÜHFD 2016, C.7, S.1, s.535. Aksi yönde İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.182.

⁴⁵ BELGİN GÜNEŞ, Derya, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, İstanbul 2019, s.177; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.199; YENERER ÇAKMUT, s.34.

⁴⁶ Benzer yönde İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.181.

⁴⁷ Haksız fiiller özelinde KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.218; von TUHR (Çev. Cevat EDEGE), s.388; TANDOĞAN, s.362. Ayrıca, beraat kararının hukuka uygunluk sebebine dayanması halinde, daha önce de vurguladığımız gibi ortada cezalandırılabilir bir durum söz konusu olmadığından, uzamış zamanaşımı süresini uygulamak zaten mümkün olmaz.

⁴⁸ Haksız fiiller özelinde TANDOĞAN, s.362.

Son tahlilde, zamanaşımı konusunda hukuk hâkimi “her türlü” beraat kararıyla bağlıdır diyebiliriz⁴⁹.

⁴⁹ Haksız fiiller özelinde aksi yönde GÜNTÜLÜ ALKAN, s.133. Yazara göre, suçun kesin olarak fail tarafından işlenmediğine ilişkin beraat kararları dışında, örneğin delil yetersizliğine dayalı beraat kararlarında, eylemin suç niteliği ortadan kalkmamaktadır. Bu nedenle hukuk hâkiminin, uzamış zamanaşımını uygulamak adına söz konusu eylemin (haksız fiilin) cezayı gerektirip gerektirmediğini araştırma yetkisi bulunur. Yargıtay da bir kararında bu yönde görüş bildirmiştir. Bu karar şöyledir (11. HD, 27.09.2018, E. 2016/12154, K. 2018/5761): “... Dava, davacının bilgisi ve talimatı dışında yapılan işlemler ile davacı portföyünün zararda olmasına rağmen kârdaymış gibi gösterilen e-posta gönderimi sebebiyle uğranılan zararın tazmini istemine ilişkindir. Dava konusu edilen eylemler sebebiyle davalılar ..., ... ve ... hakkında hizmet sebebiyle güveni kötüye kullanma, resmi belgede sahtecilik, dolandırıcılık, 2499 Sayılı Sermaye Piyasası Kanununa muhalefet suçları sebebiyle Asliye Ceza Mahkemesi'nin 18/04/2012 tarihli 2010/864 Esas 2012/548 Karar sayılı dosyasıyla yapılan yargılama sonucunda sanıkların üzerlerine atılı güveni kötüye kullanma, sahtecilik, 2499 Sayılı Yasa'ya muhalefet ve dolandırıcılık suçlarını işledikleri yolunda kesin ve inandırıcı deliller elde edilemediğinden, müsnet suçların yasada tanımlanan öğeleri oluşmadığından tüm sanıkların yüklenen tüm suçlardan ayrı ayrı beraatlerine karar verilmiştir. İlgili ceza mahkemesi kararı ise Yargıtay Ceza Dairesinin 16/03/2016 tarihli ilamıyla gerekçe eklenerek onanmıştır. Karar tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 74. maddesi (818 Sayılı Borçlar Kanununun 53. maddesi) uyarınca ceza mahkemesince verilen beraat kararı, kusur ve derecesi, zarar tutarı, temyiz gücü ve yükletilme yeterliği, illiyet gibi esasların hukuk hakimini bağlamayacağı açık ise de ceza hakiminin tespit ettiği maddi olaylarla ve özellikle “fiilin hukuka aykırılığı” konusu ile hukuk hakiminin tamamen bağlı olacağı kabul edilmektedir (Yargıtay HGK. 09.04.2014 tarih, 2013/4-1008 E. 2014/490 K. sayılı ilamı). Yine zamanaşımı def'i değerlendirilirken 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 72. maddesinde (818 Sayılı Borçlar Kanununun 60. maddesinde) yer alan “tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.” hükmünün nazara alınması gerekecektir. Bu bakımdan mahkemece, anılan ceza mahkemesi dosyası getirtilerek, ceza dosyasındaki kabul şeklinin belirlenmesi, davacı ile davalı ... arasında vekalet sözleşmesinin, davacı ile davalı ... arasında Sermaye Piyasası Araçları Alım Satım ve Repo-Ters Repo İşlemleri, Faks Cihazıyla Gönderilecek Müşteri Talimatları ile İlgili Uygulama ve Uzaktan Erişim Kanalları Sözleşmesinin bulunduğu, diğer davalıların da davalı ...Ş.'nin çalışanları olduğu gözetilerek zamanaşımı sürelerinin belirlenmesi, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununun 72. maddesinin (818 Sayılı Borçlar Kanununun 60. maddesinin) zamanaşımı def'ilerinin değerlendirilmesinde uygulanıp uygulanamayacağının tespiti, ceza mahkemesi kararının işbu davaya etkisinin tartışılması, bilirkişi raporlarında ceza dosyasında yer alan belirlemelere atıflar bulunduğu gözetilerek ceza dosyasındaki tespit ve delillerin değerlendirilmesi, varılacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ve değerlendirmeye dayalı yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamış, kararın taraflar yararına bozulması gerekmiştir.” (Kazancı, 29.07.2020).

2. Mahkûmiyet Kararının Etkisi

Beraat kararları özelinde durum yukarıdaki gibiyken, mahkûmiyet kararları açısından mesele daha açık ve nettir. TBK 74/I'in aksi kanıtından hukuk hâkiminin, ceza hâkiminin verdiği mahkûmiyet kararıyla bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kural, ikinci fıkrayla bir bütün olarak ele alındığında, bu bağımlılığın sınırlı olduğu görülmektedir. Zira ikinci fıkrada, hukuk hâkiminin kusur ve zararın takdiri bakımından hiçbir şekilde ceza hâkiminin kararıyla bağlı olmadığı belirtilmiştir. Şu hâlde mahkûmiyet kararıyla olan bağlılık, haksız fiilin kusur ve zarar dışındaki diğer unsurları, yani hukuka aykırı fiil ile illiyet bağı bakımından geçerli olmalıdır⁵⁰.

Ancak burada hukuk hâkiminin mahkûmiyet kararıyla olan bağlılığı, davalı aleyhine mutlaka tazminata hükmetmesi şeklinde değildir. Çünkü hukuk hâkimi, mahkûmiyet kararına rağmen tazminata hükmetmeyebilir. Şu hâlde mahkûmiyet kararı, yalnızca suçun işlendiğine dair bir delil teşkil etmek suretiyle hukuk hâkimini bağlar⁵¹. Bu itibarla, uzamış zamanaşımı süresi bakımından da hukuk hâkiminin, ceza hâkiminin verdiği mahkûmiyet kararıyla bağlı olduğu kabul edilmelidir. Kaldı ki bu kararlar birlikte, sanığın eyleminin suç teşkil ettiği sübuta ermektedir⁵².

⁵⁰ BELGİN GÜNEŞ, s.162, 165; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.194-195, 207; YENERER ÇAKMUT, s.35; ARSLAN, A. İsmet, "Ceza Hukuku Kurallarının Haksız Fiilden Doğan Tazminat Taleplerine Etkisi (III)", Yargıtay Dergisi, Temmuz 1980, C.6, S.3, s.518-519. Ancak ilk anılan yazarın da belirttiği gibi, Yargıtay'ın bu konudaki kararlarının istikrar arz ettiği söylenemez. Yargıtay, bazı kararlarında hukuk hâkiminin, ceza hâkiminin vermiş olduğu mahkûmiyet kararlarındaki hukuka aykırılık ve illiyet bağı unsurlarıyla bağlı olduğunu belirtirken, diğer bazı kararlarında bu konularda tamamen bağımsız olduğu sonucuna ulaşmıştır (s.164, özellikle dn. 249'daki kararlar). Öğretide KAPANCI ise diğer yazarlardan farklı olarak, illiyet bağı konusunda da hukuk hâkiminin bağımsız olduğunu savunur. Zira yazara göre, ceza hukukundaki illiyet bağı, eylem ile netice arasında uygulanır; ancak özel hukuktan farklı olarak eylemin doğrudan bir zarara yol açıp açmadığı önem taşımaz (s.532-533).

⁵¹ KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.208.

⁵² Karş. KILIÇOĞLU, s.510; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.218; KAPANCI, s.520, dn. 40; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.78; YAVUZ, s.567.

2. Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması (HAGB) Kararlarının Etkisi

Beraat ve mahkûmiyet kararları dışında ceza hâkiminin verebileceği bir diğer karar türü de hükümün açıklanmasının geri bırakılmasıdır. CMK 231/V'e göre; *“Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükümün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükümün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükümün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.”*

HAGB'de mahkeme esasen, sanığın eyleminin suç teşkil ettiğini tespit etmekle birlikte, yasada belirtilen şartların gerçekleşmesi nedeniyle hükümün sanık hakkında belirli bir süreyle sonuç doğurmamasına karar vermiştir. Dolayısıyla kovuşturmada suçlu bulunan sanık, bu imkân sayesinde infazdan şartlı olarak kurtulmaktadır.

HAGB'ye ilişkin esaslar CMK 231'de ayrıntılı halde düzenlenmiştir. Buna göre; *hükümün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur (CMK 231/VIII). Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir (CMK 231/X). Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. Ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşullarının varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir (CMK 231/XI).*

Görüldüğü üzere HAGB kararının verilebilmesi için sanığın eyleminin suç teşkil ettiğinin sübuta ermiş olması gerekir. Hatırlanacağı gibi, hukuk hâkiminin önündeki dosyaya uzamış zamanaşımını uygulayabilmesi, eylemin aynı zamanda suç teşkil etmesine bağlıydı. HAGB kararıyla da esasında sanığın eyleminin suç teşkil ettiği tespit edilmiş olur. Ancak HAGB kararları, diğer kararlardan farklı olarak iki açıdan kesin nitelik teşkil etmez. Birincisi ceza hâkimi bu kararıyla suçu tespit etmiş

olmasına rağmen henüz hükmü açıklamadığından, bunun istinaf ve / veya temyiz aşamasından geçip kesinleşmesi ihtimali yoktur⁵³. İkincisi, CMK 231/VIII'de belirtildiği üzere, HAGB kararıyla birlikte beş yıllık denetim süresi başlar ve bu sürenin sağlıklı geçirilmesi halinde mahkûmiyet kararı bütün sonuçlarıyla ortadan kalkar. Aksi durumda ise mahkûmiyet kararı açıklanır ve bu andan itibaren üst mahkeme denetimi gündeme gelebilir ve kararın kesinleşmesi mümkün olabilir.

Şu hâlde, HAGB kararı verildiği takdirde, kesinleşmiş bir hükümden veya suçlu kişiden bahsedilemeyeceğinden, masumiyet karinesi işlemeye devam edecektir⁵⁴. Bunun temel sonucu olarak hukuk hâkiminin de HAGB kararını referans alarak elindeki dosyaya uzamış zamanaşımı süresini uygulamaması gerekir⁵⁵. Eğer denetim süresi içinde mahkûmiyet hükmünün açıklanması icap ederse, artık ceza hâkiminin nihai kararının kesinleşmesi beklenmelidir.

3. Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararın (Takipsizlik Kararının) Etkisi

Daha önce de bir vesileyle değindiğimiz üzere Türk- İsviçre hukukunda, hukuk hâkiminin uzamış zamanaşımı süresini uygulayabilmesi için ceza mahkemesi kararını beklemesinin şart olmadığı yönünde genel bir temayül söz konusudur. Hatta hukuk hâkimi, uyuşmazlık ceza yargısına intikal etmemiş olsa bile eylemin suç teşkil edip etmediği konusunda bir değerlendirme yaparak uzamış zamanaşımı süresini tatbik edebilir.

Ancak olay ceza soruşturmasına intikal etmişse, savcılık tarafından alınan kararların (özellikle kovuşturmaya yer olmadığına yönelik kararların) uzamış zamanaşımına ne gibi etkileri olabileceği sorusu akla gelebilir. İsviçre öğretisindeki bir görüşe göre, ceza soruşturması sırasında verilen kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararlar, hukuk hâkimi için de bağlayıcı olmalıdır⁵⁶. Buna karşılık diğer bir görüşe göre

⁵³ ÜNAL, Ertuğrul, "Uzlaştırma ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi", İKÜHFD 2018, S.1, s.197, 210.

⁵⁴ ÜNAL, s.210.

⁵⁵ İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.186.

⁵⁶ KELLER / SCHOEBI, s.143.

genel geçer bir anlayışla bu sonuca ulaşmak mümkün olmamalıdır. Bir kere takipsizlik kararı şikâyete tabi suçlarda şikâyetin bulunmaması veya şikâyet süresinin geçmiş olması nedeniyle verilmişse, artık hukuk hâkimini hiçbir şekilde bu kararla bağlı tutmamak gerekir. Bu ihtimalde hukuk hâkimi, işlemin veya eylemin cezalandırılabilir nitelikte olup olmadığını kendisi araştırmalıdır⁵⁷.

Türk hukukundaki baskın eğilim ise takipsizlik kararlarının hukuk hâkimini hiçbir şekilde bağlamaması yönündedir⁵⁸. Öğretide yalnızca **Aras**, suçun hiç işlenmemesine, suç konusu eylemin gerçekleşmemesine veya suçun başka bir kimse tarafından işlendiğinin belirlenmesine dayalı takipsizlik kararlarını hukuk hâkiminin görmezden gelemeyeceğini belirtmektedir. Ancak yazar bu ihtimallerde dahi hukuk hâkiminin takipsizlik kararıyla bağlı olmadığını, takipsizlik kararından farklı bir sonuca ulaşması durumunda bunu gerekçelendirmesi gerektiğini vurgulamaktadır⁵⁹. Yine yazara göre, takipsizlik kararları, hukuk hâkiminin uzamış zamanaşımı süresini uygulamasına da engel olmamalı, bu karara rağmen eylemin cezayı gerektirip gerektirmediğini kendisi araştırmalıdır⁶⁰.

Kanımızca hukuk hâkimlerinin, suçun şüpheli tarafından işlenmediği ya da ortada suç teşkil eden bir eylemin bulunmadığı yönündeki takipsizlik kararlarıyla ilgili olarak ayrıca bir inceleme yapması gereksizdir. Her ne kadar kendilerinin bir mahkeme kararı niteliği teşkil etmeyen takipsizlik kararları ile bağlı olması düşünülemese de savcı tarafından eylemin suç olup olmadığının tetkikinin daha nitelikli yapılacağında şüphe yoktur. Buna karşılık suçtan zarar gören kişi, takipsizlik kararına karşı sulh ceza hâkimliğine itiraz eder ve ceza hâkimi kamu

⁵⁷ STUDER, Art.760, No.35

⁵⁸ TANDOĞAN, s.363; BELGİN GÜNEŞ, s.103; KAPANCI, s.545; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.550, No.43. Yargıtay da bir kararında (11. HD, 20.11.2009, E. 9874 /K. 12146) bu yönde görüş bildirmiştir. Bu kararın ilgili kısmı şu şekildedir: "Eylemin suç oluşturduğu iddiası ile C.Savcılığına şikâyette bulunulmuştur. Takipsizlik kararı verilmiş olsa bile, işbu eylem için ceza zamanaşımını uygulanır." (ERİŞ, C.III, s.2862).

⁵⁹ ARAS, Bahattin, Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Ankara 2014, s.343.

⁶⁰ ARAS, s.344.

davasının açılması için yeterli neden bulamazsa, istem gerekçeli olarak reddedilir ve takipsizlik kararı kesinleşir (CMK 173). Bu takdirde artık hukuk hâkiminin, suçun şüpheli tarafından işlenmediği ya da ortada suç teşkil eden bir eylemin bulunmadığı yönündeki takipsizlik kararıyla bağlı olması, dolayısıyla uzamış zamanaşımı süresini dikkate almaması gerekir.

Peki takipsizlik kararı, şikâyet süresinin geçmesi nedeniyle alınmışsa hukuk hâkiminin “istisna” olarak ceza hâkimi rolüne soyunması ve eylemin suç teşkil edip etmediği konusunu araştırması mümkün olacak mıdır?

Öğretide bir görüşe göre, hukuk hâkiminin böyle bir tutuma yönelmesi masumiyet karinesine aykırılık teşkil edeceğinden hiçbir şekilde kabul edilemez⁶¹. Kanımızca, şikâyet süresinin geçmesi ve CMK 40/I kapsamında⁶² eski hale getirme imkânının da söz konusu olmaması durumunda, artık failin bu eylemden ötürü cezalandırılması ve “suçlu” olarak kabul görmesi mümkün değildir. Dolayısıyla bu ihtimalde, hukuk hâkiminin edinmiş olduğu hukuk nosyonuna yaslanarak eylemin suç teşkil edip etmediğini incelemesi, masumiyet karinesini zedelemeyecektir. Zira bu aşamada yapılacak olan inceleme, teorik bir çaba olmanın dışında herhangi bir anlam, özellikle suç isnadı teşkil etmeyecektir. Buna karşılık yukarıda temas edilen görüşün vardığı nihai sonuca, başka gerekçelerle de olsa katılmamak elde değildir. Her şeyden önce medeni ve ceza yargılamasına konu olan ve ortak payda teşkil eden eylemi bir bütün olarak düşünmek ve ihmal göstermek suretiyle hem şikâyet süresini hem de TTK 560'taki iki ve beş yıllık süreyi kaçırarak mağduru da tazminat davası aracılığıyla ödüllendirmemek gerekir. Kaldı ki ısrarla vurguladığımız üzere TTK 560'yı ratio legis bağlamında yorumlayarak hukuk hâkimini ceza hâkimi rolüne soyundurmak yerine, -kesinleşen ceza mahkemesi kararlarını referans olarak almasını sağlarsak bu sonuca ulaşmamız kaçınılmaz olacaktır.

⁶¹ İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.189.

⁶² CMK 40/I: “Kusuru olmaksızın bir süreyi geçirmiş olan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir.”

Ancak henüz şikâyet süresi geçmemişse, artık mağdurun şikâyette bulunması için dosyanın bekletici mesele yapılması bir zorunluluk teşkil etmelidir. Böylelikle mağdura dolaylı olarak şikâyette bulunma külfeti yüklenmiş olur. Soruşturmadan takipsizlik kararı çıkar ve bu karar kesinleşirse hukuk hâkimi bununla bağlı olur ve elindeki uyuşmazlığa uzamış zamanaşımı süresini uygulayamaz.

V. ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI, DURMASI VE KESİLMESİNİN UZAMIŞ ZAMANAŞIMI SÜRESİNE ETKİSİ

A. Ön Açıklamalar

Hukuk davalarında, pek tabii yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu davalarında, uzamış zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için - mümkün merteye kesinleşmiş- bir ceza soruşturması / kovuşturması kararına ihtiyaç duyulması gerektiğini belirttik. Buna karşılık, yönetim kurulu üyesi hakkında açılan ceza soruşturmasının / kovuşturmasının sonuçlanması, tazminat talebine ilişkin sürenin hesaplanması noktasında olumlu ya da olumsuz bir farklılık yaratmayacaktır. Gerçekten de yönetim kurulu üyesi aleyhine, söz gelimi güveni kötüye kullanma suçu nedeniyle kamu davası açılır ve suçun işlendiği tarihten üç yıl sonra üye aleyhine mahkûmiyet kararı verilirse, bu karar, suç için öngörülen sekiz yıllık dava zamanaşımı üzerinde bir etki doğurmaz⁶³. Diğer bir deyişle, ceza takibatı nihayete erdikten sonra, eylem tarihinden itibaren sekiz yıllık süre dolana kadar yönetim kurulu üyesi aleyhine tazminat davası açılabilir. Burada ceza hukukunda öngörülen dava (uzamış) zamanaşımı süresinin hem iki yıllık hem de beş yıllık süre bakımından etki doğurduğu hususunu tekrara düşmek pahasına yeniden hatırlatalım⁶⁴.

B. Zamanaşımının Başlaması Bakımından

TCK 66/VI'da zamanaşımının ne zaman işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Bu hüküm gereğince zamanaşımı, tamamlanmış olan suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. TTK 560'da da uzun zamanaşımı olan beş yıllık süre de aynı şekilde

⁶³ ERDEM, s.140-141.

⁶⁴ OR 2020 revizyonundan sonra aynı yönde VERDE, s.176; KAŞAK/GANBARI, s.98.

fiilin meydana geldiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır. Şu hâlde hem TTK hem de TCK bakımından uzun / uzamış zamanaşımı süresinin başladığı an bakımından teoride bir farklılık bulunmamaktadır⁶⁵.

Kısa zamanaşımı süresi ise sorumlunun ve zararın öğrenilmesinden itibaren işlemeye başlamaktadır. Ancak bilindiği gibi eylemin suç teşkil ettiği sabit olursa uzamış zamanaşımı, kısa zamanaşımı süresinin de yerine geçer. Bu ihtimalde uzamış zamanaşımının başlaması noktasında, artık kısa zamanaşımında olduğu gibi sorumluyu öğrenme anı değil, fiilin gerçekleştiği an referans noktası olarak alınır⁶⁶. Aksi kabul, yani öğrenme anından itibaren bu süreyi işletmek kanunun amacıyla örtüşmez. Çünkü ceza dava zamanaşımı süresi eylem tarihinden itibaren işlemeye başlayacağından, pekâlâ bu süre geçtikten sonra tazminat yükümlüsü ile zararın öğrenilmesi mümkün olabilir. Öğrenme anını referans almak, yani bu ihtimalde dahi tazminat davasına imkân tanımak, TTK 560'ın amacına aykırı olacağı gibi, ceza dava zamanaşımı süresi geçtiğinden eylemin suç teşkil edip etmediğinin tespiti de mümkün olamayacaktır. Netice itibariyle, kısa zamanaşımı yerine geçen uzamış zamanaşımı süresinin başlangıcında da fiilin gerçekleştiği anı esas almak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁷.

⁶⁵ KARACABEY, s.87. Sürenin başlamasında ceza hukuku kurallarının dikkate alınması gerektiği hususunda MUELLER, Art.60, No.40; PETEK, s.129-30.

⁶⁶ Haksız fiiller özelinde KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.216; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.77.

⁶⁷ Yargıtay da bir kararında (4. HD, 16.09.2019, E. 2019/2088, K. 2019/3927) bu noktaya dikkat çekmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir: “... Öte yandan Ceza Kanunu'nda öngörülen uzamış zamanaşımı süresi herhâlde olay tarihinden itibaren işlemeye başlar; sürenin işlemeye başlaması için zarar görenin zararı ve onun failini öğrenmesi koşulu aranmaz. Somut olaya gelince; hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçundan davalı hakkında açılan ceza davasında beraatine karar verildiği ve işbu kararın temyiz edilmeksizin kesinleştiği anlaşılmaktadır. Hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçu olay tarihinde yürürlükte bulunan 5237 Sayılı TCK'nun 155/2. maddesi kapsamındadır ve dava zamanaşımı süresi 5237 Sayılı TCK'nun 66/d maddesi gereğince 15 yıldır. Davaya konu eylem 12/06/2006 tarihinde meydana gelmiş, temyize konu eldeki dava ise 07/01/2016 tarihinde açılmıştır. Buna göre, eylem için öngörülen uzamış ceza zamanaşımı süresinin 15 yıl olduğu dikkate alındığında, dava tarihi olan 07/01/2016 tarihinde zamanaşımı süresinin dolmadığı anlaşılmaktadır. Şu halde mahkemece, işin esasının incelenip varılacak sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, zamanaşımına uğradığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, kararın bozulması gerekmektedir.” (Kazancı, 20.07.2020).

C. Zamanaşımı Süresinin Durması ve Kesilmesi Bakımından

TTK'da özel olarak yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğuna ilişkin zamanaşımı süresi düzenlenmiş olmasına karşın zamanaşımının durma ve kesilme hallerine değinilmemiştir. Bu bağlamda, TTK 1 kuralından hareketle özel hukukun akraba normlarıyla olan bağlantıyı kurmak gerekir. TTK 1'de, Türk Ticaret Kanunu'nun, Türk Medeni Kanunu'nun ayrılmaz parçası olduğu ifade edilmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nun, Türk Medeni Kanunu'nun tamamlayıcısı olması (TBK 646) ve Medeni Kanun ile Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerinin, niteliğine uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanması (TMK 5) dikkate alındığında, özel hukuk triosu (TTK 1 /TBK 646 / TMK 5) şeklinde ifade edebileceğimiz üç temel yasa arasındaki doğal irtibat, sorunun çözümü noktasında önemli bir referans noktası teşkil eder.

TBK'ya göre, alacaklı ve borçlu bakımından yakın ilişkilerin varlığı, alacağın arz ettiği özel durumlar ve aynı zamanda alacağın takip ve dava edilmesinin objektif bazı nedenlerle olanaklı olmaması, zamanaşımının durmasına sebep olur⁶⁸. Zamanaşımını durduran haller, TBK 153'te yedi bent halinde sayılmıştır. Bu sebeplerinden biri gerçekleşmiş ve hâlihazırda işleyen bir zamanaşımı bulunuyorsa, o zamana kadar işleyen zamanaşımı süresi varlığını korur. Durma sebebinin ortadan kalkmasıyla birlikte, zamanaşımı kaldığı yerden işlemeye devam eder.

Zamanaşımını kesen haller ise TBK 154'te sayılmıştır. Zamanaşımının kesilmesiyle o ana kadar işlemiş zamanaşımı süresi ortadan kalkar ve yeni bir süre işlemeye başlar⁶⁹. Kesilme hallerinden bir kısmı borçlunun bir kısmıysa alacaklının eylemleriyle meydana gelmektedir. Ayrıca kesilmeler bakımından, azami bir zamanaşımı süresi de bulunmaz; yani zamanaşımı süresi zincirleme bir şekilde sürekli kesintiye uğrayabilir. Yine kesilme, zarar görenin veya sorumlu üyenin davranışıyla gerçekleşebilir⁷⁰.

Çalışma özelinde mesele irdelendiğinde, yönetim kurulu üyeleri için geçerli olan uzamış zamanaşımı süresinin durma ve kesilme halleri

⁶⁸ ERDEM, s.235.

⁶⁹ ERDEM, s.327; STUDER, Art.760, No.25.

⁷⁰ STUDER, Art.760, No.25.

bakımından TBK'daki mi yoksa TCK'daki düzenlemenin mi referans alınacağı sorusu akıllara gelmektedir.

Doktrinde savunulan ağırlıklı görüşe göre, ceza hukukundaki uzamış zamanaşımı kuralı yalnızca “süre” ile sınırlı olarak uygulanmalıdır. Bu itibarla, zamanaşımının durması ve kesilmesi bakımından TBK'da öngörülen özellikli hallerin dikkate alınması gerekir⁷¹.

⁷¹ ŞENER, Ortaklıklar, s.429; KARACABEY, s.87; ERDEM, s.147; KARAHASAN, s.599; MUELLER, Art.60, No.37; BECKER, Hermann, Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. VI, Obligationenrecht, I. Abt., Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, 2. Aufl., Bern 1945, Art.60, No.1; BREHM, Art.60, No.92; KILIÇOĞLU, s.508; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.216. PETEK'e göre, Türk hukukunda mağdura ceza davası sürecini başlatması için ayrıca bir külfet yüklenmediğinden, uzamış zamanaşımı süresinin durması veya kesilmesi konusunda TBK'da düzenlenen kuralları dikkate almak gerekir (s.130). Buna karşılık aksi yöndeki azınlık görüşe göre, ceza hukukunda öngörülen zamanaşımının durması ve kesilmesine ilişkin esaslar özel hukuka ilişkin talepler bakımından da uygulama alanı bulur (von BUEREN, s.426).

Yeri gelmişken belirtelim ki uygulamada sıklıkla bu temeldeki tazminat davaları ilk etapta pilot dava olarak açılmakta, bilirkişi raporundan sonra ıslahla talep konusu artırılmaktadır. Ağırlıklı görüşten hareketle, TBK 154 dikkate alındığında, dava açılmakla birlikte talep konusu miktarla sınırlı olarak zamanaşımı kesilmiş olur. ıslah gündeme geldiğinde, bu kez artan tutar için ıslah tarihiyle birlikte zamanaşımı kesilmiş sayılır ve eylem tarihi ile ıslah tarihi arasındaki süre baz alınarak bilahare zamanaşımı hesabı yapılır. İşte bu ihtimalde uzamış zamanaşımı önemli fonksiyon gösterir ve ıslahtan sonra artan miktar çoğu kez zamanaşımı engeline takılmaz. Yargıtay da bir kararında (21. HD, 08.10.2019, E. 2009/1084, K. 2019/5930) TBK'ya tabi bir iş kazası özelinde bu hususa dikkat çekmiştir (Kazancı, 29.07.2020).

Ancak kimi zaman aksi sonuçla da karşılaşılabilir ve uzamış zamanaşımı süresi zarara uğrayanları kurtaramayabilir. Nitekim bir trafik kazası özelinde Yargıtay'ın bu hususta vermiş olduğu dikkat çekicidir. Bu karar şöyledir: “... Açıklanan ilkeler ışığında somut olaya bakıldığında; davaya konu trafik kazası sonucu davacı, vücudunda kemik kırığı oluşacak biçimde yaralanmıştır. Davacı taraf, 1086 Sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleleri Kanunu'nun yürürlükte bulunduğu dönemde açtığı davada, fazlaya ilişkin haklarını saklı tuttuğunu belirterek, kısmi dava şeklinde davasını açmış; daha sonra alınan bilirkişi raporuyla saptanan miktara göre, davacı için talep edilen maddi tazminat miktarını artırmıştır. Davacı tarafın ıslah yoluyla, talep edilen maddi tazminat miktarını artırdığı tarih 12.05.2015 olup, davalı vekili tarafından, yasal sürede ıslah edilen kısma ilişkin olarak, zamanaşımı def'inin ileri sürüldüğü görülmektedir. Bu durumda mahkemece; 10.09.2004 tarihinde meydana gelen kaza nedeniyle, ceza zamanaşımı süresinin dolmasından sonra ıslah ile talep miktarının artırıldığı; davalı vekilinin ıslaha karşı zamanaşımı def'ini ileri sürmesinin, yerleşik Yargıtay uygulamaları ile kabul gördüğü; davalı vekili tarafından yasal sürede zamanaşımı def'inin ileri sürüldüğü gözetilerek; maddi tazminatın ıslah yoluyla artırılan

Bunun dışında zamanaşımının kesilmesinden sonra, hukuk zamanaşımı süresinin mi yoksa ceza dava (uzamış) zamanaşımı süresinin mi işlemeye başlayacağı sorusu da akıllara gelebilir. İsviçre hukukunda, Federal Mahkeme kararları da dikkate alınarak bu konuda ikili bir ayrıma gidilmektedir. Buna göre, uzamış zamanaşımı süresi dolmadan, zamanaşımını kesen hallerden biri gerçekleşirse, yeni başlayacak süre uzamış zamanaşımı süresi olur. Buradan hareketle, TTK 560 kapsamındaki uzamış zamanaşımı süresi “ana süre” sayılacağından, zamanaşımının kesilmesi halinde sürenin yarı oranında uzayacağını belirten TCK 67/IV kuralını dikkate almamak gerekir⁷².

Buna karşılık uzamış zamanaşımı süresi geçtikten sonra, zamanaşımını kesen bir neden gerçekleşirse, işleyecek olan yeni süre, hukuk zamanaşımı süresi olacaktır⁷³. Ancak belirtelim ki, Türk hukukunda bu ihtimalin gündeme gelmesi mümkün değildir. Zira bizdeki en kısa ceza dava (uzamış) zamanaşımı süresi sekiz yıl olup, bunun TTK 560’daki beş yıllık uzun zamanaşımı süresinden daha uzun olduğu ortadadır. Dolayısıyla hukukumuzda ceza zamanaşımı süresinin geçmesi demek, aslında talep hakkının zamanaşımına uğraması demektir. Diğer taraftan mehz hukukta uzun zamanaşımı süresi on yıl olarak kararlaştırıldığından (OR 760), ceza dava zamanaşımı süresi geçmesine rağmen, hukuk zamanaşımı süresi henüz geçmemiş olabilir. İşte bu gibi hallerde zamanaşımının kesilmesi durumunda işleyecek olan yeni sürenin hangisi olacağı tartışması bir anlam ifade edebilir ve yukarıdaki gibi bir ayrıma gidilebilir.

VI. UZAMIŞ ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN UYGULANMASI BAKIMINDAN ÖZELLİK ARZ EDEN DİĞER BAZI DURUMLAR

A. Yönetim Kurulu Üyesinin Ölmesi

Zamanaşımının uygulanması bakımından özellik arz eden durumların başında, suç teşkil eden eylemi işleyen yönetim kurulu üyesinin

kısmı için zamanaşımı nedeniyle red karar verilmesi gerekirken; yazılı olduğu şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiştir.” (Kazancı, Son Erişim: 29.07.2020).

⁷² POROY/TEKİNALP/ÇAMOĞLU (ÇAMOĞLU), s.407, No.613.

⁷³ MUELLER, Art.60, No.37.

ölmesi halinde ceza hukukundaki uzamış zamanaşımının mirasçılar bakımından uygulanıp uygulanmayacağı meselesi gelir. Bu hususta doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bir görüşe göre, hükmün amacından hareket edildiğinde, uzamış zamanaşımı süresini mirasçılara uygulamamak gerekir. Zira bilindiği gibi uzamış zamanaşımının getirilme amacı, bir kimsenin ceza alabileceği bir fiilden sorumluluğunun devam etmesine karşın, bu fiil sonucu ortaya çıkan tazminat taleplerinden sorumlu tutulmamasının adaletsiz bir durum yaratacağıydı. Ancak kanun koyucunun bu amacı mirasçılar bakımından ortadan kalkmakta ve anlamını yitirmektedir. Ayrıca yine bu görüş savunucularının iddiasına göre, uzamış zamanaşımının uygulanabilmesinin şartı failin cezaya çarptırılması değil, eylemin cezalandırılabilir nitelikte olmasıdır⁷⁴.

Buna karşılık diğer görüşe göre uzamış zamanaşımı süresinin mirasçılara uygulanmaması haksızlıklara neden olabilir. En basitinden bu kabul, halefiyet ilkesine aykırılık teşkil edecek şekilde mirasçının hukuki durumunun, miras bırakandan daha iyi hale gelmesine neden olur⁷⁵. İkinci olarak miras bırakanın aniden ölmesi, zarar görenin uzamış zamanaşımından yararlanamamasına neden olur ve bu da onun mağduriyetini katlar⁷⁶.

Yine doktrindeki diğer bir görüş, farklı bir gerekçeden hareketle uzamış zamanaşımının mirasçılar bakımından da uygulanması gerekti-

⁷⁴ Haksız fiiller özelinde von TUHR/PETER, s.439; von TUHR (Çev. Cevat EDEGE), s.388; KILIÇOĞLU, AÜHFD 1973, S.29, s.214-215; PETEK, s.125.

⁷⁵ BUERGI/ NORDMANN-ZIMMERMANN, Art.760, No.26; SPIRO, Karl, Die Begrenzung privater Rechte durch Verjährungs-, Verwirkungs- und Fatalefristen, Bern 1975. s.207-208; benzer yönde ERDEM, s.145; KARAHASAN, s.613; OĞUZMAN/ÖZ, C.II, s.79; GÜRKANLAR, Metin, Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu, Ankara 1982, s.122; BECKER, Art.60, No.4; BREHM, Art.60, No.96. Herhangi bir gerekçe ileri sürmeden ceza hukukunda öngörülen zamanaşımının mirasçılara da uygulanabileceği konusunda DÄPPEN, Art.60, No.11; RIHM/KÄNZIG, Art.760, No.19; STUDER, Art.760, No.34; TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Halûk / ALTOP, Atilâ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993. s.726; SEROZAN/ÖZ/ACAR/GÖKYAYLA/DEVELİOĞLU (ÇELİK), s.551, No.4; KILIÇOĞLU, s.506.

⁷⁶ BREHM, Art.60, No.96.

ğini kabul etmektedir. Buna göre, -hukuk hâkiminin dikkate aldığı- uzamış zamanaşımı, mirasçıların ceza sorumluluğuyla ilgili olmayıp tamamen onların malvarlıklarına yöneliktir. Bu bağlamda, uzamış zamanaşımının mirasçılar bakımından uygulanmayacağını kabul etmek, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık teşkil eder⁷⁷.

TTK 560'ın ikizi olan TBK 72 kapsamında zikredilen tüm bu görüşlerin dayandıkları temel argümanlar dışında, kanımızca asıl önem arz eden temel nokta, ölen yönetim kurulu üyesinin suçlu olduğuna ilişkin kesinleşmiş bir ceza mahkemesi kararının bulunup bulunmadığıdır. Eğer böyle bir karar söz konusu değilse, sanığın ölümüyle birlikte ceza davası düşeceğinden artık mirasçılar için de uzamış zamanaşımı süresinin uygulanamaması gerekir. Zira masumiyet karinesi buna engel olur⁷⁸. Buna karşılık sanık hakkında bir mahkûmiyet kararı söz konusuysa, mirasçıları mahkûmiyete neden olan haksız eylemden de sorumlu tutmak adil bir tutum olur.

B. Yönetim Kurulu Üyesinin Tüzel Kişi Olması

Anonim ortaklıklarda gerçek kişiler gibi tüzel kişiler de yönetim kurulu üyesi olarak atanabilirler. Bu hususa ilişkin düzenleme getiren TTK 359/II'ye göre, tüzel kişinin yönetim kurulu üyesi olarak atanması durumunda tüzel kişiyle birlikte tüzel kişi adına onun tarafından belirlenen sadece bir gerçek kişinin de tescil ve ilan edileceği belirtilmiştir.

Tüzel kişi sıfatına sahip olan yönetim kurulu üyesi hakkında uzamış zamanaşımı süresinin uygulanıp uygulanmayacağı konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, tüzel kişilere karşı uzamış zamanaşımının uygulanması olanaklı değildir⁷⁹. Buna karşılık diğer gö-

⁷⁷ ERDEM, s.145. Ayrıca yazar aynı yerde, diğer görüşün, yani uzamış zamanaşımının mirasçılar için uygulanmayacağı görüşünün kabul edilmesi halinde, en azından nispi (kısa) ve mutlak (uzun) zamanaşımı sürelerinin failin ölümüyle birlikte başlaması gerektiğinin altını çizmektedir.

⁷⁸ İNCEOĞLU/BAŞ SÜZEL/AYTEKİN İNCEOĞLU, s.187.

⁷⁹ KARAHASAN, s.603; von BUEREN, s.427; BECKER, Art.60, No.4. Bu son yazar aynı yerde, tek kişilik ortaklıklarda pay sahibinin aynı zamanda şirketin yönetimini gerçekleştiren kişi olması durumunda ceza hukukunda öngörülen dava zamanaşımının tüzel kişilik bakımından da uygulanması gerektiğini ifade etmektedir.

rüşe göre, uzamış zamanaşımının, filleriyle şirkete zarar veren tüzel kişi yönetim kurulu üyeleri bakımından da uygulanması gerekir⁸⁰.

Kanımızca, uzamış zamanaşımının yönetim kurulu üyesi sıfatına sahip tüzel kişiler bakımından uygulanması isabetli olur. Zira aksi kabulden yola çıkıldığında, gerçek kişi yönetim kurulu üyesi ile yönetim kurulu üyesi sıfatını haiz tüzel kişinin belirlediği gerçek kişinin ceza yaptırımı gerektiren bir fiili beraber işlemleri durumunda, gerçek kişi yönetim kurulu üyesinin zarardan sorumlu olduğu süreyle, tüzel kişi yönetim kurulu üyesinin sorumlu olduğu süre birbirinden farklı olacaktır⁸¹. Hâlbuki her iki yönetim kurulu üyesi aynı hukuk normunu ihlal edip, zarara beraber sebebiyet vermiş durumdadırlar. Diğer taraftan tüzel kişinin organının eylemlerinin tüzel kişiye izafe edilmesi de uzamış zamanaşımının tüzel kişi yönetim kurulu üyesine uygulanmasını zorunlu kılmaktadır⁸².

C. Yönetim Kurulunun Birden Fazla Üyeden Oluşması

Yönetim kurulunun birden fazla kişiden oluşması durumunda, zarara sebebiyet veren üyelerin müteselsil sorumluluğundan söz edilir. Birden çok kişinin görev yaptığı yönetim kurulunda üyelerden birinin eylemi muhtelif kanunlarda düzenlenen ceza normlarıyla yaptırma bağlanmışken, diğer yönetim kurulu üye veya üyelerinin eylemleri hukuki sorumluluk doğursa bile bu eylemler ceza normuyla yaptırma bağlanmamış olabilir. Gerçekten de yönetim kurulu üyelerinden biri güveni kötüye kullanma eylemini işlediğinden sorumlu tutulurken, diğer bir yönetim kurulu üyesi, gerekli gözetimi gerçekleştirmemiş olmasından dolayı sorumlu tutulabilir. Böyle bir durumda suç teşkil eden eyleme katılan üyenin hem cezai hem de hukuki sorumluluğu söz konusu olabileceken, gözetim görevini yerine getirmeyen üyenin sadece hukuki sorumluluğundan bahsedilebilecektir. Bu ihtimalde, eylemi suç teşkil eden yönetim kurulu üyesi bakımından uzamış zamanaşımı süresi uygulanırken, diğer yönetim kurulu üyesi veya üyeleri bakımından TTK

⁸⁰ SPIRO, s.209; DÄPPEN, Art.60, No.12; RIHM/KÄNZIG, Art.760, No.19; MUELLER, Art.60, No.42; BREHM, Art.60, No.98; ERDEM, s.144; TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, s.725.

⁸¹ BUERGI/NORDMANN-ZIMMERMANN, Art.760, No.27.

⁸² BREHM, Art.60, No.98; SPIRO, s.209.

560'da düzenlenen iki ve beş yıllık zamanaşımı süreleri uygulama alanı bulur. Yoksa bu son kişi bakımından uzamış zamanaşımı süresi uygulanmaz⁸³.

Müteselsil sorumluluğun devreye girdiği hallerde, kendi payından fazla kısmı ödeyen yönetim kurulu üyesi, diğer üye / üyelere rücu edebilir. Rücu hakkı, başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin malvarlığında ortaya çıkan kaybı gidermeye yönelik bir taleptir⁸⁴. Bu noktada fiili suç teşkil eden ve uzamış zamanaşımı süresinde ödeme yapan yönetim kurulu üyesinin, fiili suç teşkil etmeyen üyeye bunu rücu edip edemeyeceği sorusu akla gelebilir. Zamanaşımının birlikte borçlulara etkisini düzenleyen TBK 155'de, müteselsil sorumlulardan biri için kesilen zamanaşımı süresinin, diğerleri için de kesilmiş sayılacağı belirtilmiştir. Bu çerçevede TTK 560'da öngörülen iki veya beş yıllık süreler içinde üyelere birisi aleyhine sorumluluk davası açıldığında diğer üyeler açısından da zamanaşımı kesilmiş olur. Ancak uzamış zamanaşımının uygulandığı hallerde, fiili suç teşkil etmeyen yönetim kurulu üyesi için aynı sonucun kabul edilmesi olanaklı değildir. Bu kapsamda uzamış zamanaşımı süresi içinde ödeme yapan yönetim kurulu üyesi, eylemi suç teşkil etmeyen bir üyeye rücu ederse, zamanaşımı defiyle karşılaşabilir. Aksi düşüncenin kabulü, eylemi suç teşkil etmeyen yönetim kurulu üyesinin rücu edene karşı, asıl alacaklıya (şirkete) karşı olan sorumluluğundan daha ağır bir sorumluluk altına girmesi anlamına gelir. Oysa ki bilindiği üzere her bir müteselsil borçlu, asıl alacaklıya karşı hangi şartlar altında sorumluyorsa, rücu alacaklısına da karşı da aynı şartlarla sorumlu olmalıdır⁸⁵.

SONUÇ

Yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğunda zamanaşımı meselesinde kanun koyucunun iki kademeli sistemi belirlemesinin üstüne, bir üçüncü kademe olarak ceza dava zamanaşımını da buna eklememesi,

⁸³ RIHM/KÄNZIG, Art.760, No.18; GİRAY/AKTEPE, s.149; GÜRKANLAR, s.121.

⁸⁴ GÜRKANLAR, s.127.

⁸⁵ Genel olarak müteselsil sorumlulukta borçluların sorumluluğun bu yönüyle ilişkili olarak ERDEM, s.116-117.

hukuk hâkiminin takınması gerekeceği tavır konusunda bazı tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Tartışmanın en can alıcı noktası, yönetim kurulu üyesinin sorumluluğunu gerektiren bir eylemin varlığı ve bunun aynı zamanda suç teşkil etme ihtimalinin bulunması durumunda, hukuk hâkiminin - özellikle cezai takibatın bulunmadığı hallerde- söz konusu eylemin suç teşkil edip etmediğini kendiliğinden incelemeye kalkışmasıdır. Yerleşik kanı, hukuk hâkimine bu ruhsatı vermektedir. Ancak bizim de dâhil olduğumuz karşıt tutum, TTK 560 (= TBK 72) kuralının amacından hareketle, hukuk hâkimine re'sen böyle bir yetki verilmediği tezini savunur. Bize göre, ancak eylemin aynı zamanda suç teşkil ettiği yolunda sabitlemiş bir ceza mahkemesi kararının varlığı söz konusuysa hukuk hâkimi, TTK 560 uyarınca uzamış zamanaşımını dikkate alabilmelidir. Yoksa hukuk hâkiminin doğrudan eylemin suç niteliğini araştırması yasa kapsamında gerekli değildir. Bu nedenle, böyle bir durumla karşılaşan hukuk hâkiminin meseleyi bekletici mesele yapması, eğer bekletilecek bir mesele yoksa -örneğin şikâyet süresi geçmişse- hukuk zamanaşımı süresini dikkate alması kaçınılmaz hale gelir.

Ancak ifade ettiğimiz gibi yerleşik görüşün tam tersi bir tutum takınması ve yargı kararlarının da ısrarla bu tutuma destek vermesi nedeniyle tartışma güncelliğini korumaktadır. Oysaki tüm bu tartışmaları boşa çıkarmak ve meseleyi belirsizliğe mahkûm etmemek oldukça basittir. Gerçekten de kanun koyucu, kısa ve uzun zamanaşımı süresini bir miktar artırmak (örneğin mehz OR 760'ta olduğu gibi beş- on yıl)⁸⁶ ve ceza zamanaşımını devre dışı bırakmak suretiyle bu tartışmaları tamamen rafa kaldırabilir. Ancak bugüne kadar böyle bir girişim mevcut değildir.

Temennimiz bir an önce kanun koyucu tarafından sorunun ele alınması ve yukarıda önerdiğimiz formülle meselenin çözümlenmesidir. Aksi halde de lege lata anlamında da TTK 560 kuralını amaca uygun bir şekilde yorumlamak ve eylemin suç teşkil ettiği yönünde kesinleşmiş bir

⁸⁶ Öğretide de kısa ve zamanaşımı sürelerinin mehz yasadaki seviyelere çıkarılması yönünde tavsiyeler dile getirilmiştir (DİNÇ, Serhan, Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2018, s.179-180).

ceza mahkemesi kararı olmadığı sürece yönetim kurulu üyelerinin sorumluluğu bahsinde uzamış zamanaşımı (ceza dava zamanaşımı) süresini dikkate almamak en doğru çözüm olacaktır.

KAYNAKLAR

- AKDAĞ GÜNEY, Necla, Anonim Şirket Yönetim Kurulu, İstanbul 2016.
- ARAS, Bahattin, Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Ankara 2014.
- ARSLAN, A. İsmet, "Ceza Hukuku Kurallarının Haksız Fiilden Doğan Tazminat Taleplerine Etkisi (III)", Yargıtay Dergisi, Temmuz 1980, C. 6, S.3 (s.507-528).
- BECKER, Hermann, Berner Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Bd. VI, Obligationenrecht, I. Abt., Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, 2. Aufl., Bern 1945.
- BELGİN GÜNEŞ, Derya, Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, İstanbul 2019.
- BINDER, Andreas / ROBERTO, Vito, CHK- Handkommentar zum Schweizerischer Privatrecht, 3. Aufl., Zürich 2016.
- BOECKLİ, Peter, Schweizer Aktienrecht, 4. Aufl., Zürich 2009.
- BREHM, Roland, Das Obligationenrecht (Berner Kommentar), Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Art. 41-61 OR, 4. Aufl., Bern 2013.
- BUERGI, Wolfard / NORDMANN-ZIMMERMANN, Ursula, Das Obligationenrecht (Zürcher Kommentar), 5. Teil: Die Aktiengesellschaft und Kommanditaktiengesellschaft, B. 3, Art. 739-771, Zürich 1979.
- ÇAMOĞLU, Ersin, Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul 2017.
- ÇAMOĞLU, Ersin, "Anonim Şirket İdare Meclisi Üyelerine Karşı Açılacak Mesuliyet Dâvalarında Zamanaşımı", Batider 1965, C. III (s.266-279).
- DÄPPEN, Robert K, Basler Kommentar Zum Schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht I, Art. 1-529, 5. Aufl, Basel 2011.
- DİNÇ, Serhan, Anonim Şirketlerde Yönetim Kurulu Üyelerinin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 2018.
- DOĞANAY, İsmail, "Hukuk Hâkimi, Ceza Mahkemesinin Hangi Nevi Kararı ile Bağlıdır?", Yargıtay Dergisi 1975, C. I, S.2 (s.21-31).
- ERDEM, Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, İstanbul 2010.
- ERDÖNMEZ, Güray, Pekcanitez Usûl Medeni Usûl Hukuku, İstanbul 2017.
- ERİŞ, Gönen, Açıklamalı- İçtihatlı Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, Cilt: III (Madde 452-644), Ankara 2017.

- GİRAY, R. Eda / AKTEPE, Sezin, “Anonim Ortaklık Yönetim Kurulu Üyelerine Karşı Açılacak Sorumluluk Davalarında Zamanaşımı Süreleri”, İstTÜ SBD 2008, S.14 (s.137-156).
- GÜNTÜLÜ ALKAN, Ayça, “Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı”, BAUHFD 2016, C. 11, S.147-148 (s.119-140).
- GÜRKANLAR, Metin, Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu, Ankara 1982.
- HONSELL, Heinrich, “İsviçre Borçlar Kanunu / OR 2020’ye İlişkin Eleştirel Düşünceler” (Çev. Ümmühan Kaya), YBHD 2017, Yıl: 2, S.2 (s.190-197).
- İNCEOĞLU, M. Murat / BAŞ SÜZEL, Ece / AYTEKİN İNCEOĞLU, Asuman; “Haksız Fiil Zamanaşımı ve Suçsuzluk Karinesiyle İlişkisi”, BAUHFD 2016, C. 11, S.145-146 (s.149-209).
- KAPANCI, Berk, “Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi”, İnÜHFD 2016, C. 7, S.1 (s.511-552).
- KARAHASAN, Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku: Sözleşmeden Doğan Sorumluluk, İstanbul 2003.
- KAŞAK, Esra / GANBARİ, Muhammed Kiomers, “İsviçre Borçlar ve Ticaret Hukukunda Zamanaşımı Revizyonu”, AHBVÜHFD 2020, C. XXIV, S.1 (s.93-126).
- KELLER, Max / SCHOEBI, Christian, Das Schweizerische Schuldrecht, Band I: Allgemeine Lehren des Vertragsrechts, Basel 1982.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2015.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M., “Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi”, AÜHFD 1973, S.29 (s.185- 225).
- MUELLER Christoph, CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Art. 1-183 OR, Zürich 2012.
- NARTER, Sami, “Haksız Fiillerde Zamanaşımı ve Bedensel Zararlarda Zamanaşımın Başlangıcı Sorunu”, THD 2015, C. 10, S.109 (s.21-35).
- OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, İstanbul 2017.
- PETEK, Hasan, “Sözleşmeden Kaynaklanan Tazminat Taleplerinde Ceza Davası Zamanaşımı”, BAUHFD 2017, C. 12, S.153-154 (s.105-137).

- POROY, Reha / TEKİNALP, Ünal / ÇAMOĞLU, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul 2014 [Anılış: Poroy / Tekinalp / Çamoğlu (İlgili Kısımın Yazarı)].
- PULAŞLI, Hasan, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Şirketler Hukuku Şerhi, Cilt II, Ankara 2011.
- RIHM, Thomas / KÄNZIG, David, Orell Füssli Kommentar (OFK), Zurich 2016.
- SEROZAN, Rona / ÖZ, Turgut / ACAR, Faruk / GÖKYAYLA, K. Emre / DEVELİOĞLU, Hüseyin Murat; İstanbul Şerhi- Türk Borçlar Kanunu, İstanbul 2018 [Anılış: Serozan / Öz / Acar / Gökyayla / Develioğlu (İlgili Kısımın Yazarı)].
- SPIRO, Karl, Die Begrenzung privater Rechte durch Verjährungs-, Verwirkungs- und Fatafristen, Bern 1975.
- STUDER, Christoph D., Haftpflichtkommentar, Kommentar zu den schweizerischen Haftpflichtbestimmungen (Hrsgb: Fischer, Willi / Luterbacher, Thierry), Zürich – St. Gallen 2016.
- ŞENER, Oruç Hami, Teorik ve Uygulamalı Ortaklıklar Hukuku, Ankara 2019. (Anılış: Ortaklıklar)
- ŞENER, Oruç Hami, Yeni TTK Döneminde Anonim ve Limited Ortaklıklara İlişkin Verilen Yargıtay Emsal Kararlarının Değerlendirilmesi, Ankara 2020, s. 170-171
- TANDOĞAN, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku, İstanbul 2010.
- TANDOĞAN, Haluk, "Anonim Şirket İdare Meclisi Âzalarına Karşı Açılacak Mesuliyet Davalarının Müruruzamanı Hakkında Bazı Düşünceler", Batider 1965, C. III (s.122-126).
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Sermet / BURCUOĞLU, Halûk / ALTOP, Atillâ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.
- ÜNAL, Ertuğrul, "Uzlaştırma ve Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumlarının Masumiyet Karinesi Bağlamında Değerlendirilmesi", İKÜHFD 2018, S.1 (s.195- 216).
- VERDE, Michel, "Neues Jahrzehnt- neues Verjährungsrecht ", AJP 2020, s.171-186).
- VON BÜREN, Bruno, Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Zürich 1964.
- VON TUHR, Andreas, Borçlar Hukuku 1-2, Ankara 1983 (Çev. Cevat EDEGE).
- VON TUHR Andreas / PETER Hans, Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts, Bd. I, 3. Aufl., Zürich 1979.

YAVUZ, Nihat, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Cilt 1, Madde 1-338, Ankara 2013.

YENERER ÇAKMUT, Özlem, "Türk Borçlar Kanunu m. 72 ve m. 74 Bakımından Ceza Hukukunda Ceza Sorumluluğunun Esası ve Dava Zamanaşımı Kavramlarına Kısa Bir Bakış", Prof. Dr. İsmet Sungurbey'e Armağan, C. II, İstanbul 2012 (s.28 – 36).